

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΝΑΚΑΙΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΤΗΡΙΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΝΕΑ ΕΞΟΧΙΚΗ ΜΟΝΟΚΑΤΟΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΟΧΗ ΕΛΑΦΟΝΗΣΟΥ ΧΑΝΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΜΑΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ ΕΛΕΝΗ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΜΑΡΤΙΝΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ

ΠΑΤΡΑ 2011

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ιστορία των Χανίων

Η πόλη των Χανίων είναι χτισμένη στο σημείο όπου κάποτε βρίσκονταν η αρχαία Κυδωνία (εικ.1). Ο Όμηρος συχνά την αναφέρει ως μια από της σημαντικότερες πόλεις της Κρήτης και σύμφωνα με τον Στράβωνα ο Μίνωας διαίρεσε την Κρήτη σε τρία τμήματα με κέντρα την Κυδωνία, την Κνωσό και τη Γόρτυνα.

Αρχιτεκτονικά λείψανα που σώζονται κι άνηκαν σε μεγάλα κτίρια αρχίζουν από την πρωτομινωική περίοδο (2.900-2200 π.Χ.). Ο οικισμός αναπτύχθηκε και εξελίχθηκε σε σημαντικό κέντρο την πρώτη μεσομινωική περίοδο (2200-1580 π.Χ.) οπότε και ιδρύθηκε η μινωική αποικία. Το 1450 π.Χ. καταστρέφεται από μεγάλη πυρκαγιά, ωστόσο η πόλη ξαναχτίζεται. Στην υστερομινωική III περίοδο (1400-1100 π.Χ) η πόλη φτάνει σε μεγάλη ακμή. Προϊόντα της αναγνωρίζονται στην Κνωσό, την Ανατολική Κρήτη, τη Θήρα ακόμα και την Κύπρο. Το νεκροταφείο της απλώνεται σε μεγάλη έκταση γύρω από τον οικισμό. Χάρη στη βιοτεχνία και το εμπόριο συγκέντρωσε πλούτο και δύναμη, όπως προκύπτει κι από το γεγονός ότι ήταν μια από τις λίγες Κρητικές πόλεις που είχαν κόψει δικό τους νόμισμα. Η Κυδωνία παρέμενε μια ανθηρή πόλη φτάνοντας στο αποκορύφωμα της ευημερίας της κατά τη Ρωμαϊκή εποχή, όταν ο Αύγουστος Καίσαρας (30 π.Χ.) την ανακήρυξε αυτόνομη πόλη. Ίχνη από την Ρωμαϊκή περίοδο της Κυδωνίας έχουν βρεθεί διάσπαρτα σε όλη την περιοχή της σημερινής πόλης των Χανίων. Η Κυδωνία διατήρησε την ακμή της μέχρι το 823 μ.Χ. όταν την κατέλαβαν οι Σαρακηνοί. Το 828 μ.Χ. η Κυδωνία καταστράφηκε όπως και οι περισσότερες Κρητικές πόλεις.

Εικ. 1 Τμήμα από την αρχαία Κυδωνία που σώζεται μέχρι σήμερα (www.chania.gr)

Το 961 μ.Χ. οι Βυζαντινοί έδιωξαν τους Άραβες από την Κρήτη και ξανάχτισαν την πόλη χρησιμοποιώντας όλο το διαθέσιμο οικοδομικό υλικό από τα ερείπια. Για να την προφυλάξουν από νέους επιδρομείς έχτισαν ένα φρούριο γύρω από τον λόφο που από τότε ονομάστηκε Καστέλι. Η πόλη όμως αρχίζει να παρακμάζει, ενώ από την περίοδο αυτή σώζονται μόνο μερικά τμήματα του τοίχους στο Καστέλι.

Το 1204 μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης η Κρήτη εκχωρείται στον Βονιφάτιο, μαρκήσιο του Μομφερά, από τον οποίο οι Ενετοί αγόρασαν το νησί. Ο Βονιφάτιος δεν πρόλαβε να καταλάβει την Κρήτη, διότι ο Γενουάτης Κόμης της Μάλτας Ερίκος Πεσκατόρε κατέλαβε τα Χανιά και οχύρωσε την ακρόπολη της Κυδωνίας. Μετά την αγορά του νησιού οι Ενετοί χαρακτήρισαν τον Πεσκατόρε πειρατή και μετά από σκληρό πόλεμο τον έδιωξαν.

Οι νέοι κατακτητές ενίσχυσαν τα τείχη του Καστελιού και ανοικοδόμησαν τη ρημαγμένη πόλη. Οι Βενετοί ήρθαν με σκοπό να μείνουν για πάντα και παραλίγο να τα καταφέρουν, όπως μαρτυρούν τα 400 χρόνια της κατοχής τους. Γι' αυτό έχτισαν μέσα στο Καστέλι τη μητρόπολή τους, το αρχοντικό του διοικητή και τις πολυτελείς επαύλεις τους. Επαναπαυμένοι στον ισχυρό στόλο και τον πολυάριθμο στρατό τους – που όμως βρίσκονταν στον Χάνδακα, δηλαδή το σημερινό Ηράκλειο – πίστεψαν ότι τίποτα δεν μπορεί να τους απειλήσει και ζούσαν ανέμελα. Το 1263, ωστόσο, αντίκρισαν τον στόλο των Γενουατών, δέχθηκαν σφοδρή επίθεση και τελικά ηττήθηκαν. Οι Γενουάτες έμειναν για λίγο καιρό στα Χανιά και φεύγοντας έκαψαν την πόλη.

Οι Βενετοί ξαναγύρισαν και ξανάχτισαν την πόλη. Τότε κατασκεύασαν ένα μεγάλο τετράγωνο τείχος που περιέβαλλε όλα τα σπίτια της πόλης γύρω από το Καστέλι. Η κατασκευή του τοίχους κράτησε 20 χρόνια από το 1536 έως το 1556, ωστόσο ήταν χαμηλό και κακοσχεδιασμένο. Γι' αυτό η Βενετία έστειλε τον καλύτερο μηχανικό της τον Βερονέζο Michele Sanmicheli ο οποίος έφτιαξε από την αρχή ένα ισχυρό οχυρωματικό τείχος. Για το έργο αυτό, χρησιμοποιήθηκαν όλα τα αξιοποιήσιμα οικοδομικά υλικά από το αρχαίο θέατρο της Κυδωνίας και από άλλα δημόσια κτίρια και ναούς, που ως εκείνη την εποχή διασώζονταν σε καλή κατάσταση. Το φρούριο εξοπλίστηκε και σύντομα χτίστηκαν και τα φρούρια στις παρακείμενες νησίδες Σούδα, Θοδωρού και Γραμβούσα. Έτσι οι Βενετοί κατάφεραν να οχυρώσουν αποτελεσματικά τη δυτική Κρήτη, με στόχο να αποκρούσουν τις επιθέσεις, κυρίως των κουρσάρων, που εκείνη την εποχή ήταν συχνές.

Εικ. 2 Τμήμα από το Ενετικό τείχος(www.chania.gr)

Στα επόμενα χρόνια τα Χανιά γνώρισαν μια νέα άνθηση. Χτίστηκαν πολλά μεγαλοπρεπή δημόσια κτίρια και κατοικίες πάνω σε ένα βενετσιάνικο ρυμοτομικό σχέδιο που έδωσε ευρωπαϊκό χαρακτήρα στην πόλη. Τα βενετσιάνικα εμπορικά και πολεμικά πλοία είχαν πλέον μόνιμη παρουσία στα Χανιά, γι' αυτό οχυρώθηκε το λιμάνι, έγινε εκβάθυνση του πυθμένα του και χτίστηκαν 17 νεώρια (7 από τα οποία σώζονται μέχρι σήμερα) για την επισκευή και τη συντήρηση των πλοίων. Στην κορφή του Καστελίου υπήρχε το παλάτι του διοικητή (Παλάτσο Ρετόρε) από το οποίο σώζονται μερικά λείψανα τοίχων, ένα μέρος της αυλής του και μια από τις πιο αγαπημένες εκκλησίες των Βενετών η Σάντα Μαρία Μιρακόλη που χτίστηκε το 1615 κι η οποία σήμερα είναι ερείπιο.

Τον Αύγουστο του 1645 οι Τούρκοι καταλαμβάνουν τα Χανιά μετά από περίπου 2 μήνες πολιορκίας. Η πόλη καταστράφηκε και σχεδιάστηκε ξανά σύμφωνα με το γούστο και την αρχιτεκτονική παράδοση των νέων κατακτητών. Οι καθολικές εκκλησίες μετατρέπονται σε τζαμιά και χτίζονται μερικά ακόμα. Τα Χανιά έγιναν τόσο οχυρά που το 1851 οι Τούρκοι μετέφεραν εκεί την οθωμανική διοίκηση της Κρήτης. Στους 2 αιώνες που κράτησε η τουρκική κατοχή οι Έλληνες έκαναν πολυάριθμες εξεγέρσεις αλλά κάθε φορά το ισχυρό κάστρο προστάτευε αποτελεσματικά τους Τούρκους.

Εικ. 3 Ο μιναρές που σώζεται μέχρι και σήμερα σε γειτονιά της παλιάς πόλης (www.chania.gr)

Η επανάσταση του 1897 ήταν το τελειωτικό χτύπημα. Οι Μεγάλες δυνάμεις της εποχής παρενέβησαν και δημιουργήθηκε η αυτόνομη Κρητική Πολιτεία με ύπατο αρμοστή τον πρίγκιπα Γεώργιο της Ελλάδας. Κατά την περίοδο της Κρητικής Πολιτείας το νησί βρίσκεται υπό την προστασία των ευρωπαϊκών δυνάμεων και την υψηλή επικυριαρχία του σουλτάνου. Έτσι, η Κρήτη βρίσκονταν υπό καθεστώς ημιαυτονομίας.

Τελικά, μετά από 16 χρόνια, το 1913 η Κρήτη ενώθηκε οριστικά με την Ελλάδα και η ελληνική σημαία υψώθηκε την 1η Δεκεμβρίου στο φρούριο του Φιρκά που βρίσκεται στον δυτικό προμαχώνα του λιμανιού, παρουσία του Βασιλιά Κωνσταντίνου και του πρωτεργάτη της επανάστασης του Θερίσου Ελευθερίου Βενιζέλου.

Οι εκτεταμένες καταστροφές από τις συνεχείς συγκρούσεις της πολύχρονης ιστορίας της Κρήτης εξαφάνισαν τα ίχνη των παλαιότερων περιόδων στα Χανιώνα.

Από τη Μινωική Κυδωνία έχουν βρεθεί σε ανασκαφές λίγα λείψανα κάποιων κατοίκων και πήλινες πινακίδες με γραμμική Α' και γραμμική Β' γραφή. Ωστόσο, παρά τον βομβαρδισμό της πόλης από τους Γερμανούς στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο που κατέστρεψε ένα μεγάλο τμήμα της παλιάς πόλης σώζονται μέχρι σήμερα κτίρια από την βενετική και τουρκική περίοδο. Το ενετικό λιμάνι και η παλιά πόλη με τους στενούς της δρόμους και τα ψηλά αρχοντικά σπίτια δίνουν στα Χανιά μια μοναδική νοσταλγική ατμόσφαιρα που παραπέμπει σε περασμένους αιώνες.

Εικ. 3 Το παλάτι του πρίγκιπα Γεωργίου στην συνοικία της Χαλέπας (www.chania.gr)

2. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η κρητική αρχιτεκτονική έχει άμεση επιρροή από τους κατακτητές της καθώς και στοιχεία από αυτούς, γι' αυτό το λόγω γίνεται η συνοπτική αναφορά σε κάποια ιστορικά γεγονότα και στην κατά περιόδους αρχιτεκτονική. Ο σχεδιασμός της κατοικίας, που είναι και το αντικείμενο της εργασίας, βασίζεται σε στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ώστε να εναρμονίζεται με το περιβάλλον και με τα υπάρχοντα κτίσματα της περιοχής. Λαμβάνοντας όμως υπ' όψιν το γεγονός ότι η σύγχρονη οικογένεια έχει διαφορετικές ανάγκες και κάποιες λειτουργίες που παλαιότερα δεν ήταν εφικτές, την σημερινή εποχή μπορούν να διευκολύνουν την καθημερινότητα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ιστορία των Χανίων.....σελ. 1-4

2. ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....σελ. 4

3. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....σελ. 5

4. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

4.1 Η Κρητική κατοικία διαμέσου των αιώνων.....σελ.8

4.1.1. Νεολιθική Εποχή (6000 - 2600 π.Χ.)σελ.8

4.1.2. Μινωική Εποχή (2600 - 1100 π.Χ.)σελ.8

4.1.3. Από τους Δωριείς μέχρι τους Ρωμαίους (1100π.Χ. - 330μ.Χ.).....σελ.8-9

4.1.4 Βυζαντινή περίοδος και Αραβοκρατία (330μ.Χ. - 1204μ.Χ.).....σελ.9

4.1.5. Βενετοκρατία (1204μ.Χ. - 1669μ.Χ.).....σελ.9

4.1.6.Τουρκοκρατία (1669μ.Χ. - 1898μ.Χ.).....σελ.10

4.1.7 Νεότεροι Χρόνοι (1898 έως σήμερα).....σελ.11

5. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ

5.1. Πολεοδομικός χαρακτήρας κρητικών οικισμών.....σελ.12

5.2. Το λαϊκό σπίτι.....σελ.13

5.3.Θολιαστό σπίτι ή μητάτα ή κούμοι.....σελ.13

5.4.Σπίτια με “λιακό” στηριγμένο σε δοκάρια και μεσοδόκια

5.4.1. Στενομέτωπα σπίτια χωρίς στύλο.....σελ.14

5.4.2. Στενομέτωπα σπίτια με στύλο.....σελ.16

5.4.3. Πλατυμέτωπα σπίτια χωρίς στύλο.....σελ.17

5.4.4. Πλατυμέτωπα σπίτια με στύλο.....σελ.19

5.4.5.Σπίτια με λιακό που στηρίζεται σε τόξο.....σελ.20

5.5.Η Εξέλιξη του Κρητικού λαϊκού σπιτιού

5.5.1Το σπίτι με στέγη.....σελ.22

5.5.2Το σπίτι με στέγη και σαχνίσι.....σελ.23

6. ΕΞΟΧΙΚΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑ

6.1 Η περιοχή του ακινήτου.....σελ.27

6.2 Περιγραφή της κατοικίας.....σελ.27

6.3.ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ - ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

6.3.1 Τμήμα 1.....σελ.30

6.3.2 Τμήμα 2.....σελ.30

6.3.3 Διαμορφώσεις εξωτερικού χώρου.....σελ.30

6.4. ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

6.4.1 Θεμελίωση.....σελ.31

6.4.2 Φέρων οργανισμός.....σελ.31

6.4.3 Εσωτερικά χωρίσματα.....σελ.31

6.4.4 Κουφώματα.....σελ.31

6.4.5 Δάπεδα.....σελ.31

6.4.6 Στέγη.....σελ.32

6.4.7 Χρωματισμοί.....σελ.32

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

-ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΚΑΛΥΨΗΣ
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΧΩΡΟΥ
ΚΑΤΟΨΗ ΥΠΟΓΕΙΟΥ
ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ
ΚΑΤΟΨΗ ΟΡΟΦΟΥ
ΚΑΤΟΨΗ ΣΤΕΓΗΣ
ΤΟΜΗ Α-Α
ΤΟΜΗ Β-Β
ΝΟΤΙΑ ΟΨΗ
ΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ
ΒΟΡΕΙΑ ΟΨΗ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

4. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

4.1 Η Κρητική κατοικία διαμέσου των αιώνων

4.1.1. Νεολιθική Εποχή (6000 - 2600 π.Χ.)

Η οικιστική ιστορία της Κρήτης αρχίζει από τη νεολιθική εποχή, με τους 42 οικισμούς και 13000 περίπου κατοίκους. Αξίζει να σημειωθεί, πως από τότε μέχρι σήμερα διατηρείται ένας χαρακτηριστικός τύπος σπιτιού, με ορθογώνια κάτοψη, με στέγη επίπεδη και ξύλινους στύλους, δοκάρια και κλαδιά, σκεπασμένη με ένα είδος πηλού. Τα πατώματα ήταν από πατημένο χώμα. Τέλος, υπήρχαν πέτρινα πεζούλια, κόγχες και τοίχοι με επιχρίσματα.

4.1.2. Μινωική Εποχή (2600 - 1100 π.Χ.)

Ο Μινωικός Πολιτισμός που πήρε το όνομα του από το μυθικό βασιλιά Μίνωα και υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους πολιτισμούς της ανθρωπότητας, σφραγίζει και χαρακτηρίζει μέχρι σήμερα το νησί. Ο πληθυσμός του νησιού αυξάνεται σταθερά με νέους κατοίκους και τα αγροτικά χωριά της Νεολιθικής Εποχής μετατρέπονται σε πρωτοαστικές κοινότητες. Τα σπίτια είναι ορθογώνια με δώμα, με βάση πέτρινη και τοίχους από ηλιοψημένες πλίνθρες, ενισχυμένους με οριζόντια και κάθετα ξύλινα στοιχεία. Στο εσωτερικό τους το κόκκινο κονίαμα είναι ο πρόδρομος των περίφημων ανακτορικών τοιχογραφιών. Στη Μεσομινωική Εποχή χτίζονται τα τέσσερα μεγάλα ανάκτορα στις πιο εύφορες περιοχές, η Κνωσός, η Φαιστός, τα Μάλλια κι η Ζάκρος, με κύριο χαρακτηριστικό της σύνθεσης τους τη μεγάλη ορθογώνια αυλή. Είναι διακοσμημένα με πλούσιες και θαυμαστές τοιχογραφίες. Οι κυριότερες μινωικές πόλεις συγκεντρώνονται γύρω από τα ανακτορικά κέντρα κι είναι ατείχιστες, σημάδι ειρήνης αλλά και της δύναμης που είχε η θαλασσοκράτειρα μινωική Κρήτη. Έξω από τις πόλεις υπάρχουν επαύλεις, χωριά και μεμονωμένες κατοικίες.

4.1.3. Από τους Δωριείς μέχρι τους Ρωμαίους (1100π.Χ. - 330μ.Χ.)

Η κάθοδος των Δωριέων το 1100 φέρνει σημαντικές αλλαγές στη ζωή των κατοίκων που εγκαταλείπουν τα παραλιακά κέντρα και καταφεύγουν σε ψηλές δυσπρόσιτες περιοχές, όπου χτίζουν νέους οικισμούς, προσπαθώντας να διατηρήσουν την ανεξαρτησία τους. Τα σπίτια είναι μονώροφα, χτισμένα με σκληρό ασβεστόλιθο. Τα κατώφλια κι οι παραστάδες γίνονται με επιμέλεια, από λαξευμένους ογκόλιθους. Για καπνοδόχους χρησιμοποιούν σπασμένα πιθάρια. Ο τύπος αυτός του σπιτιού έχει επιβιώσει και στη σημερινή λαϊκή αρχιτεκτονική. Η νέα ανάπτυξη του εμπορίου επιτρέπει τους κατοίκους να γνωρίσουν τη φοινικική, τη συριακή και την αιγυπτιακή τέχνη, αφομοιώνοντας αρκετά στοιχεία τους. Το νησί δεν αποτελεί πια μια πολιτική ενότητα αλλά έχει καταταμηθεί σε μεγάλο αριθμό Πόλεων - Κρατών που είναι οχυρωμένες, αυτοτελείς κι εχθρικές μεταξύ τους. Οι συνεχείς πόλεμοι εξαντλούν σημαντικά τον πληθυσμό κι εξαφανίζουν συχνά ολόκληρες πόλεις. Σημαντικά πολεοδομικά δείγματα της εποχής είναι η Λατώ κι η Άπτερα. Η Ρωμαϊκή κυριαρχία επιβάλλεται από το 69π.Χ. ως το 330μ.Χ.. Οι Ρωμαίοι επηρέασαν, αλλά, ούτε στο ελάχιστο, δεν έθιξαν την ελληνικότητα του νησιού. Η ελληνική γλώσσα, η θρησκεία, τα ήθη και τα έθιμα διατηρήθηκαν ανέπαφα. Η μεγαλοπρεπής ρωμαϊκή αρχιτεκτονική δηλώνει την παρουσία της με λαμπρά αμφιθέατρα, ναούς, ωδεία, αγορές, λουτρά, Ασκληπιεία, διοικητικά μέγαρα και διάφορα άλλα οικοδομήματα με περίτεχνα ψηφιδωτά που σώζονται σε πολλά σημεία του νησιού.

4.1.4 Βυζαντινή περίοδος και Αραβοκρατία (330μ.Χ. - 1204μ.Χ.)

Από το 330μ.Χ. η Κρήτη αποτελεί επαρχία του Βυζαντινού κράτους με έδρα τη Γόρτυνα και με διοικητή Βυζαντινό στρατηγό. Μέχρι το 824μ.Χ. διανύει περίοδο ακμής και ευημερίας. Αυτή την εποχή εδραιώνεται η Χριστιανική θρησκεία και χτίζονται πολλές παλαιοχριστιανικές βασιλικές. Το 824μ.Χ. κατακτάται από τους Σαρακηνούς, που την οργάνωσαν σε ανεξάρτητο αραβικό κράτος με κέντρο τον Χάνδακα - το σημερινό Ηράκλειο - και την οχύρωσαν με ισχυρό κάστρο και βαθιά τάφρο γύρω του. Οι κάτοικοι φεύγουν πάλι στα βουνά, γιατί λεηλατούνται και καταστρέφονται τα πάντα από τους νέους κατακτητές. Η Αραβοκρατία θα διαρκέσει πάνω από έναν αιώνα, μέχρι το 961μ.Χ., όταν ο τότε Βυζαντινός στρατηγός και κατόπιν αυτοκράτορας Νικηφόρος Φωκάς ελευθερώνει το νησί. Έως το 1204μ.Χ. διαρκεί η δεύτερη βυζαντινή περίοδος όπου η πορεία του νησιού είναι ανοδική. Το ελληνικό στοιχείο ενισχύεται με χριστιανούς εποίκους από άλλες βυζαντινές επαρχίες και δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για πολιτιστική άνθιση, ειρήνη, οικονομική πρόοδο και κοινωνική σταθερότητα.

4.1.5. Βενετοκρατία (1204μ.Χ. - 1669μ.Χ.)

Με την αρχή του 13ου αιώνα, η Κρήτη γνωρίζει τις συνέπειες των Σταυροφοριών. Ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Αλέξιος ο Δ', για να εξαγοράσει την εύνοια των Φράγκων που έλαβαν μέρος στην 4η Σταυροφορία, χαρίζει την Κρήτη στο Βονιφάτιο Μομφερρατικό κι αυτός την πουλάει στους Βενετούς για 1000 μάρκα το 1204. Με την εγκατάσταση των αποίκων, το φεουδαρχικό σύστημα της Δύσης εδραιώνεται στην Κρήτη. Μέχρι το 1363, η Κρήτη συνταράζεται από συνεχείς επαναστάσεις, οπότε κι ανακηρύσσεται ανεξάρτητη Δημοκρατία αρχίζοντας έτσι μια ειρηνική εποχή. Οι κρητικές πόλεις εμφανίζουν εντυπωσιακή ανάπτυξη εμπορίου και ναυτιλίας. Ο πληθυσμός αυξάνεται, οι πόλεις καλλωπίζονται και επεκτείνονται με τα σημαντικότερα κτίσματα της κρητικής αναγεννησιακής αρχιτεκτονικής επηρεασμένης από τη δυτική αναγεννησιακή τεχνοτροπία, αλλά προσαρμοσμένης στις ανάγκες της κρητικής κοινωνίας και τις τοπικές συνθήκες. Η " Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας " αισθάνεται την ανάγκη αρχικά να οχυρώσει και να διασφαλίσει την πολυτιμότερη κτήση της από τους διάφορους επιδρομείς και κατόπιν να την κοσμήσει με μεγαλόπρεπα δημόσια κτήρια και πολυτελής κατοικίες αξιωματούχων, μεταφέροντας κατ' αυτό τον τρόπο, το γόητρο και την αίγλη της στο κατακτημένο νησί. Εκτός από την πρωταρχική θωράκιση των βασικών λιμανιών, η άμυνα του νησιού ενισχύεται με μια σειρά φρουριών που χτίζονται σε τοποθεσίες στρατηγικής σημασίας. Αν τα οχυρωματικά έργα, τα καστέλια και οι βενετσιάνικοι πύργοι είναι δείγματα δύναμης και εξουσίας, τα παλάτια, οι κρήνες, οι λότζες, τα ρολόγια, οι πλατείες τα μνημεία στο Ηράκλειο, το Ρέθυμνο και τα Χανιά είναι δείγματα μεγαλοπρέπειας και αρχοντιάς. Η αναγεννησιακή αρχιτεκτονική επηρέασε την αρχιτεκτονική των σπιτιών, των εκκλησιών και των μοναστηριών. Στην ύπαιθρο συναντάμε αρκετές κατοικίες - πύργους, βίλες και αγροτικά βενετσιάνικα σπίτια. Τέλος, οι παλιές πέτρινες λαξεμένες πύλες, τα λιοτρίβια, τα αγροτικά σπίτια με δώμα ή με στέγη διατηρούνται σε αρκετά χωριάτικα σπίτια.

Εικ. 3 Το κτήριο 'Γουαλί Τζαμί' στο Ενετικό λιμάνι (www.chania.gr)

4.1.6. Τουρκοκρατία (1669μ.Χ. - 1898μ.Χ.)

Αρκετές ανεπιτυχείς επιδρομές στο νησί είχαν επιχειρήσει οι Τούρκοι κατά τα τελευταία χρόνια της βενετοκρατίας και τελικά καταλαμβάνουν την Κρήτη με την κατάληψη των Χανίων. Χιλιάδες Κρητικοί φεύγουν κυνηγημένοι στα Επτάνησα και σε άλλα μέρη ενώ μεγάλος αριθμός Τούρκων εγκαθίστανται στο νησί. Η γη δεσμεύτηκε, τα δημόσια κτήρια έγιναν βασιλικά, και τα ιδιωτικά διανεμήθηκαν σε Πασάδες και Μπέηδες. Έτσι το αστικό σπίτι στις πόλεις Ηράκλειο, Ρέθυμνο, Χανιά και Σητεία δέχεται επεμβάσεις από τους κατακτητές. Χαρακτηριστικό στοιχείο είναι το "σαχνισί" το οποίο αποτελούσε προσθήκη ενός κλειστού ξύλινου εξώστη στον όροφο του σπιτιού. Οι εξώστες αυτοί κατασκευάζονται με ξύλινους προβόλους που στηρίζονται σε ξύλινες αντηρίδες. Στα Χανιά και στο Ρέθυμνο συχνά συναντάμε τύπους σπιτιών όπου η ξύλινη επένδυση δεν περιορίζεται στον εξώστη αλλά επεκτείνεται και σ' άλλα τμήματα της πρόσοψης του κτηρίου, πολλές φορές σ' ολόκληρο όροφο.

Εικ.4 Ο Μιναρές (www.chania.gr)

Εικ. 5 Το Χαμάμ Κατρέ (www.chania.gr)

4.1.7 Νεότεροι Χρόνοι (1898 έως σήμερα)

Η βαθιά επιθυμία του κρητικού λαού για ένωση με την Ελλάδα πραγματοποιήθηκε αρκετά χρόνια αργότερα και μετά από νέους αγώνες. Η Κρητική Βουλή ψήφισε επανειλημμένα την ένωση της μεγαλονήσου με την Ελλάδα. Η ένωση πραγματοποιήθηκε επίσημα μετά το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων (1912 - 1913) με την υπογραφή της συνθήκης του Λονδίνου (17/30 Μαΐου 1913), ακολουθώντας το νησί τις τύχες της ελεύθερης Ελλάδας. Η οικιστική συνέχεια της Κρήτης, παρ'όλες τις μεγάλες καταστροφές που γνώρισε το νησί, δε σταμάτησε ποτέ. Οι πόλεμοι, οι επαναστάσεις αλλά κι η πείνα, οι επιδημίες κι οι σεισμοί που αποδεκάτιζαν τον πληθυσμό δεν ενθάρρυναν τους κατοίκους που με πείσμα και με μια αξιοθαύμαστη ζωντάνια έχτιζαν και ξανάχτιζαν τους οικισμούς τους στην ίδια σχεδόν θέση από την Αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Η μελέτη της οικιστικής συνέχειας από τη μια εποχή στην άλλη, μας δείχνει ότι οι περισσότεροι οικισμοί κάθε περιόδου κατοικούνται και την επόμενη περίοδο. Σήμερα στο νησί διατηρούνται πολλοί οικισμοί από την Αρχαιότητα κρατώντας αναλλοίωτο το όνομα τους όπως η Μίλατος, η Τύλισσος, η Πολυρρήνια κ.α. Το πλέγμα των οικισμών της Βενετοκρατίας έχει ακόμη διατηρηθεί χωρίς μεγάλες αλλαγές. Οι Τούρκοι δεν έχτισαν καινούργιους οικισμούς και τέλος ονομασίες οικισμών όπως Γάζι, Μουχτάρι κ.α. προέρχονται πιθανότατα από την εποχή της Αραβοκρατίας.

Εικ. 6 Το κτήριο της Νομαρχίας Χανίων (www.chania.gr)

Εικ. 7 Η δημοτική αγορά των Χανίων, δώρο του Ελ. Βενιζέλου για την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα (www.chania.gr)

5. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ

5.1. Πολεοδομικός χαρακτήρας κρητικών οικισμών

Αξιοπρόσεκτο χαρακτηριστικό της οικοδόμησης στο νησί είναι η θέση των τριών βασικών πόλεων - Χανιά, Ρέθυμνο, Ηράκλειο - στα βόρεια παράλια έτσι ώστε η αλυσίδα της οικιστικής εξέλιξης να είναι αρραγής. Εκτός από τις μεγάλες πόλεις το νησί έχει πολλά χωριά και οικισμούς (μόνιμους και εποχιακούς - μετόχια). Στην πλειοψηφία τους τα χωριά και οι οικισμοί είναι ορεινοί ή ημιορεινοί (μέχρι 800 μέτρα υψόμετρο και ακόμα μεγαλύτερο για τα μετόχια). Τα σπίτια στους ορεινούς οικισμούς είναι διατεταγμένα αμφιθεατρικά στις πλαγιές ή στις κορυφές λόφων και, κατ' αυτό τον τρόπο, δημιουργείται ένα φυσικό οχυρό για τη προφύλαξη από τις πειρατικές επιδρομές. Η αμφιθεατρική διάταξη ακολουθεί το σχήμα του λόφου και αναπτύσσεται με κέντρο την εκκλησία, την πλατεία και το καφενείο. Η δόμηση είναι τις περισσότερες φορές πυκνή και συνεχής - όπως γενικά στους οχυρούς οικισμούς, όπου κύριο μέλημα είναι η προστασία από τους πειρατές - και αλλού

αραιή και ελεύθερη. Οι οικισμοί - αρμονικά δεμένοι με το περιβάλλον - λόγω της θέσης τους πάνω στο ύψωμα είναι χωρισμένοι σε τρεις γειτονίες : Πανωχώρι, Μεσοχώρια και Κατωχώρι. Οι παραθαλάσσιοι οικισμοί ήταν ελάχιστοι μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα, λόγω της μάστιγας των πειρατικών επιδρομών που ανάγκαζε τους κατοίκους να συγκεντρώνονται στις μεγάλες οχυρωμένες πόλεις ή στο εσωτερικό του νησιού, σε όσο το δυνατόν πιο απρόσιτους και οχυρούς, από τη φύση τους, τόπους. Μετά το τέλος του 19ου αιώνα πραγματοποιήθηκε ο εποικισμός παλαιών ερημωμένων βενετσιάνικων παραλιακών θέσεων - Άγιος Νικόλαος, Σητεία, Παλαιοχώρα, Πάνορμο.

5.2. Το λαϊκό σπίτι

Το κρητικό λαϊκό σπίτι ανήκει στον τύπο του πλατυμέτωπου ή στενομέτωπου μονόσπιτου. Είναι λιτό, με απλή κυβική μορφή και μ'ελάχιστα ανοίγματα. Τα υλικά είναι η πέτρα, το ξύλο και το χρώμα. Οι Κρητικοί τα χρησιμοποιούν στη φυσική τους κατάσταση ή ελάχιστα επεξεργασμένα, με μια πρωτόγονη αίσθηση της ύλης, συνεχίζοντας έτσι στη μορφή αλλά και στην κατασκευή τον αρχέγονο τύπο του προϊστορικού σπιτιού της Κρήτης. Έχει έναν αυστηρό, ασκητικό χαρακτήρα και πολλές φορές δύσκολα το ξεχωρίζεις από το βουνό όπου είναι γαντζωμένο. Ο χαρακτήρας του κρητικού σπιτιού δικαιολογείται από την τραχύτητα του χώρου αλλά και της ζωής. Το βουνό, πηγή ζωής και καταφύγιο, οι συνεχείς επαναστάσεις και καταστροφές έκαναν τον Κρητικό να μην πιστεύει στην μονιμότητα του κτίσματος του. Αναγκασμένος να ξαναχτίζει από την αρχή πάνω στα ερείπια το σπίτι του, το χτίζει μ'έναν τρόπο πρόχειρο και γρήγορο, δίνοντας έτσι το χαρακτήρα του προσωρινού. Μέσα από την ανάγκη για βελτίωση της ζωής του Κρητικού το λαϊκό σπίτι εξελίχθηκε με τις εξής μορφές :

Θολιαστό σπίτι ή μητάτα ή κούμοι

Σπίτι με δώμα

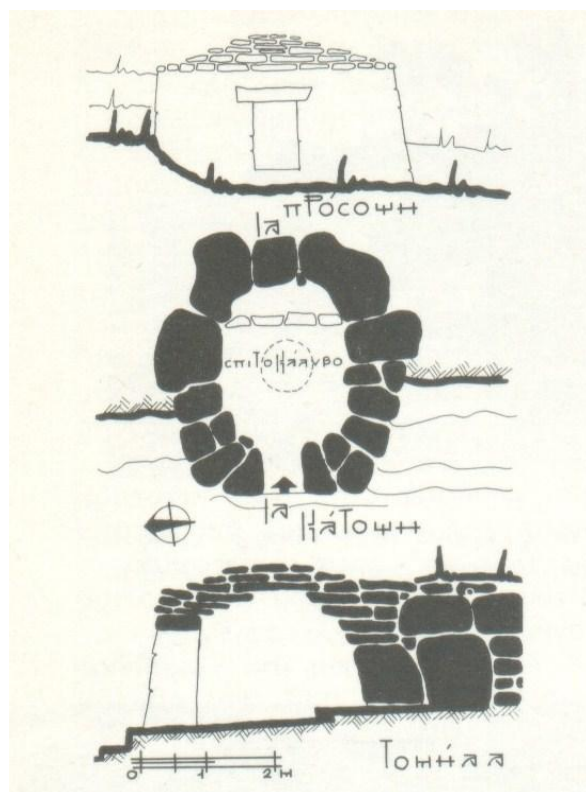
Σπίτι με στέγη

Σπίτι με στέγη και σαχνισί

5.3.Θολιαστό σπίτι ή μητάτα ή κούμοι

Το θολιαστό σπίτι ή αλλιώς σπιτοκάλυβο είναι πέτρινο καμπυλόμορφο σπίτι, κυκλικού συνήθως σχήματος, σκεπαζόμενο με "ψευτοθόλο". Σήμερα υπάρχει μόνο σε έρημες τοποθεσίες και κατοικείται από βοσκούς. Το συναντούμε στο οροπέδιο της Νίκαιας, στον Ψηλορείτη, στα Σφακιά αλλά και σε άλλες περιοχές. Η μορφή του είναι όμοια με τις προϊστορικές κυκλικές καλύβες της Σκωτίας και της Ιρλανδίας, τα χτίσματα με εκφορικό θόλο στην Απουλία, στη Σαρδηνία και στις Βαλεαρίδες. Βασικά υλικά του είναι τα κλαδιά και η πέτρα, καθώς η έλλειψη ξυλείας χαρακτηρίζει την περιοχή. Στο πέρασμα των χρόνων δέχτηκε τροποποιήσεις και έτσι σήμερα μπορούμε να το βρούμε με ελλειπτικό σχήμα, στεγασμένο με δώμα - με λιακό - οριζόντιο και παραδοσιακό. Το καμπυλόσχημο αυτό σπίτι δεν κατοικείται πια μόνιμα, αποτελεί εποχιακό καταφύγιο από τους βοσκούς και βρίσκεται μακριά από τα χωριά, ψηλά στα βουνά. Τα περισσότερα από αυτά που έχουν σωθεί μέχρι σήμερα βρίσκονται σε άσχημη κατάσταση εξαιτίας της περαστικής χρήσης τους. Όπως προαναφέρθηκε, το κυκλικό ή ελλειψοειδές σχήμα του καταλήγει σ'έναν ψευτοθόλο. Ο θόλος αυτός, κατασκευασμένος από σχιστόπλακα, είναι υπερυψωμένος έτσι ώστε στη μέση του σπιτιού ο άνθρωπος να στέκεται όρθιος ενώ στα πλαϊνά του πρέπει να σκύβει. Η πόρτα είναι στενή και χαμηλή, ενώ παράθυρα δεν υπάρχουν. Για την κατασκευή χώρων μαγειρέματος και τζακιού χρησιμοποιούνται πέτρες, ενώ οι κατασκευές αυτές είναι πολύ απλές και λιτές. Επίσης μια μεγάλη σχιστόπλακα χρησιμοποιείται για τραπέζι. Αρχικά στο

θολιαστό σπίτι δεν υπήρχε κανένα άνοιγμα εκτός από την πόρτα με αποτέλεσμα να είναι εξαιρετικά δύσκολος ο εξαερισμός και ο φυσικός φωτισμός του χώρου. Με την εξέλιξη της μορφής του, δημιουργείται ένα άνοιγμα στην κορυφή του θόλου με απλό τράβηγμα μερικών πετρών, βοηθώντας έτσι στην έξοδο του καπνού από τον χώρο. Αργότερα η πόρτα γίνεται ψηλότερη και το πάτωμα αποκτάει δύο επίπεδα δημιουργώντας ένα χώρο για ύπνο στρωμένο με θάμνους. Ακόμη ανοίγεται ένα μικρό παραθυράκι και μια θυρίδα χωνευτή στον τοίχο για το λυχνάρι, το μαχαίρι και το ψωμί. Το επόμενο βήμα είναι η μεταβίβαση του σχήματος της κάτοψης από κύκλο σε έλλειψη. Στο νέο σχήμα παραμένουν τα δύο επίπεδα του δαπέδου για χρήση ύπνου. Ο θόλος, ενώ ήταν ανασηκωμένος παίρνει πιο χαμηλή μορφή. Έτσι, σιγά-σιγά χάνει το σπίτι την αρχική του κατάσταση και πλησιάζει το γωνιασμένο σπίτι, αλλάζοντας συγχρόνως και η εσωτερική διαρρύθμιση με περισσότερες λειτουργίες. Με το πέρασμα των χρόνων την θέση του θόλου παίρνει η επίπεδη οροφή με ξύλινα δοκάρια. Το σπιτοκάλυβο με δώμα (με λιακό) και ο τοίχος γίνεται λεπτότερος, δημιουργώντας ταυτόχρονα έναν αναβαθμό εκεί που ενώνεται με την οροφή. Μια άλλη κατασκευή πρωτόγονου θολιαστού κτίσματος συναντούμε στα Σφακιά, Οροπέδιο του Ασφένδου. Ο θόλος είναι πολύ χαμηλωμένος και η κατασκευή πρωτόγονη. Κτίζουν καμάρες με λάσπη και ημιλαξευτές πέτρες, σε απόσταση 10 - 20 εκ. την μια από την άλλη, σχηματίζοντας έτσι μια σειρά τόξων. Τα ενδιάμεσα κενά γεμίζουν με πέτρες γεμάτες κοιλότητες που δένουν η μια με την άλλη. Έτσι η κατασκευή στηρίζεται μάλλον στην τριβή παρά στις ενεργητικές ωθήσεις. Ο θόλος δεν μένει τελικά εμφανής αλλά σκεπάζεται με δώμα.

Εικ. 8 Σπιτοκάλυβο ή αλλιώς 'κούμος' (Το κρητικό σπίτι, Δ. Βασιλειάδης, σελ. 114)

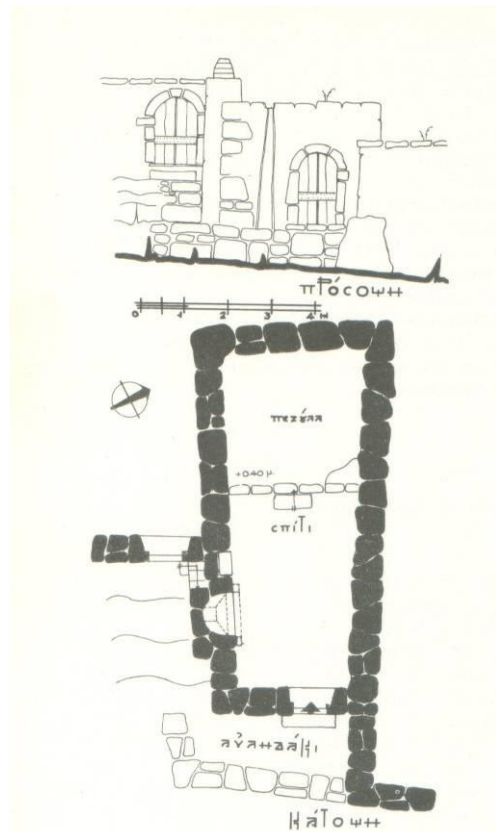
5.4. Σπίτια με "λιακό" στηριγμένο σε δοκάρια και μεσοδόκια

5.4.1. Στενομέτωπα σπίτια χωρίς σύλο

Η απλούστερη και φτωχότερη μορφή κρητικού λαϊκού σπιτιού, ανήκει στον τύπο του στενόμακρου ορθογώνιου μονόχωρου σπιτιού, που είναι σκεπασμένο με

δώμα. Η στενή μεριά εμφανίζεται στην πρόσοψη (γι' αυτό και στενομέτωπο) και συγκεντρώνει όλες τις λειτουργίες στο εσωτερικό του. Στο βάθος υψώνεται φαρδύ σκαλοπάτι γύρω στους 40 πόντους, δηλαδή ένα χωμάτινο επίπεδο. η γνωστή 'πεζούλα'. Αυτή χρησιμοποιείται ως χώρος ύπνου της οικογένειας, ο φωτισμός της οποίας γίνεται από τον ανηφορά και την πόρτα, ενώ το τζάκι βρίσκεται εντοιχισμένο με καμπυλόσχημη κόχη και χρησιμεύει για το μαγείρεμα. Ο απλός αυτός τύπος σπιτιού αποτελεί απλή παραλλαγή που σιγά σιγά οδηγεί στην ιδέα της διμερούς διαίρεσης. Η διαβάθμιση του επιπέδου στο βάθος της μονοκάμαρας σκιαγραφεί τον στοιχειώδη και προδρομικό τύπο παταριού που θα εξελιχθεί με ξύλινες μορφές στο "σοφά". Στην πρόσοψη συναντάμε το αυληδάκι και την τοξωτή πόρτα στο ύψος του ανθρώπου για είσοδο που είναι συνήθως μετακινημένη από τον άξονα του κτίσματος προς την άκρη. Οι διαστάσεις που προκύπτουν από τις κατασκευαστικές δυνατότητες των υλικών, όπως είναι τα μήκη των ξύλων για την κατασκευή του δώματος, που κυμαίνονται από 2.50 έως 3.50 μέτρα, και το διαθέσιμο χώρο για το χτίσιμο του σπιτιού, στο στενομέτωπο τύπο, το πλάτος δεν ξεπερνά τα 3.50 μέτρα και το μήκος βρίσκεται σε αναλογία 1:2 ή 1:3, ενώ η επιφάνεια του σπιτιού κυμαίνεται από 25 έως 35 τ.μ. Το μονόχωρο σπίτι είναι κι αυτό στενομέτωπο χτίσμα, με χαμηλό ξύλινο πατάρι για τον ύπνο, γωνιακό τζάκι για θέρμανση και χτιστή πεζούλα κολλητά στον τοίχο για κάθισμα. Εδώ, το φως μπαίνει από παράθυρα, ενώ στην πρόσοψη στενάχωρο "στεγαστό" - ή διαφορετικά "στεγάδι"- μπροστά από την πόρτα για να προστατεύει από τον αέρα, τη βροχή και το χιόνι. Η κάτοψη διαγράφει την τριμερή διαίρεση σε βάθος στεγαστό - σπίτι - πατάρι, και θυμίζει τα απλά προϊστορικά μινωικά μέγαρα. Το μονόχωρο σπίτι μικραίνει και όλα γίνονται πιο πυκνά, πιο δεμένα και μικρά. Το ξύλινο πατάρι υψώνεται στα 1.70 μέτρα και τα ζώα, ζούνε μαζί με τους ανθρώπους κάτω από το πατάρι (μαγαντζές). Γι' αυτό και υπάρχει δίφυλλη φαρδιά πόρτα στην πρόσοψη για να περνάνε τα ζωντανά. Ο συνδυασμός τώρα, κατά παράθεση, δύο στενομέτωπων σπιτιών με πατάρι, σε διαφορετικές, αλλά συγγενικές παραλλαγές, οδηγεί στη δημιουργία του δίχωρου σπιτιού, δηλαδή του σπιτιού με δύο κάμαρες, ενώ ταυτόχρονα η ύπαρξη ημιυπόγειου χώρου κάτω από το πατάρι που αποτελεί υποδιαίρεση του χώρου και κατά την κατακόρυφη έννοια, προμηνύει την εξέλιξη προς το δίπατο. Ωστόσο, καταξιώνεται μορφολογικά και συνθετικά η πρόσοψη, καθώς προκύπτει από δομική ανάγκη και αυτάρκεια που η ολοκλήρωσή της, συμπληρώνει τη δεύτερη φάση των μεταβυζαντινών χτισμάτων. Στη συνέχεια, το σπίτι μεγάλωσε, απλώθηκε με τρεις κάμαρες σε ανάπτυξη και σχηματισμό στενομέτωπο που φαρδαίνει κατά την πρόσοψη σε σχήμα οργανικά κλειστό και λειτουργικά ελεύθερο. Αναφερόμαστε στην ανάπτυξη, δηλαδή στο άπλωμα των δύο χώρων μπροστά, σάλας και υπνοδωματίου, που χαράζουν το σχέδιο της κάτοψης του τρίχωρου σπιτιού, ενώ η προσαρμογή του στις κλίσεις - ανισοσταθμίες - του εδάφους, δημιουργεί εξωτερικά τις πέτρινες σκάλες και τους υπερυψωμένους όγκους στην πρόσοψη. Στη συνέχεια, η δημιουργία δίπατου σπιτιού με ξύλινη σκάλα στο εσωτερικό, δίχωρο, στο κατώι και εξώστη στον όροφο, αποτέλεσε τον τύπο κατοικίας που θα απλωθεί αρκετά στην Κρήτη για να αντικατασταθεί αργότερα αρχοντιά της πλατυμέτωπης παραλλαγής, που κυριεύσε το νησί. Ωστόσο, μια σειρά από τρία δίπατα σπίτια θα μπορούσε να σκιαγραφήσει την τάση για ανάταση, για πορεία και επέκταση καθ' ύψος με συνεχή αναζήτηση για χώρο και φως. Η κάτοψη, η οποία εξελίσσεται ελαφρά τετράγωνη ανεπαίσθητα στενομέτωπη με εσωτερική ξύλινη σκάλα που ανεβάζει από το μονόχωρο κατώι στο μονόχωρο ανώι, αποτελεί σίγουρα αστική διάταξη και όχι παραδοσιακή. Τα ασυνήθιστα ψηλά στηθαία που χτίζονται από ανάγκη προστασίας από τους Τούρκους, δίνουν χαρακτήρα κατάκλειστης αυλής συγκεντρώνοντας τις λειτουργίες ψηλά. Τέτοια σπίτια αποτελούν το ενδιάμεσο στάδιο δίπατης και τρίπατης κατοικίας, που συνεχώς εξελίσσεται. Ο αστικός χαρακτήρας αγγίζει

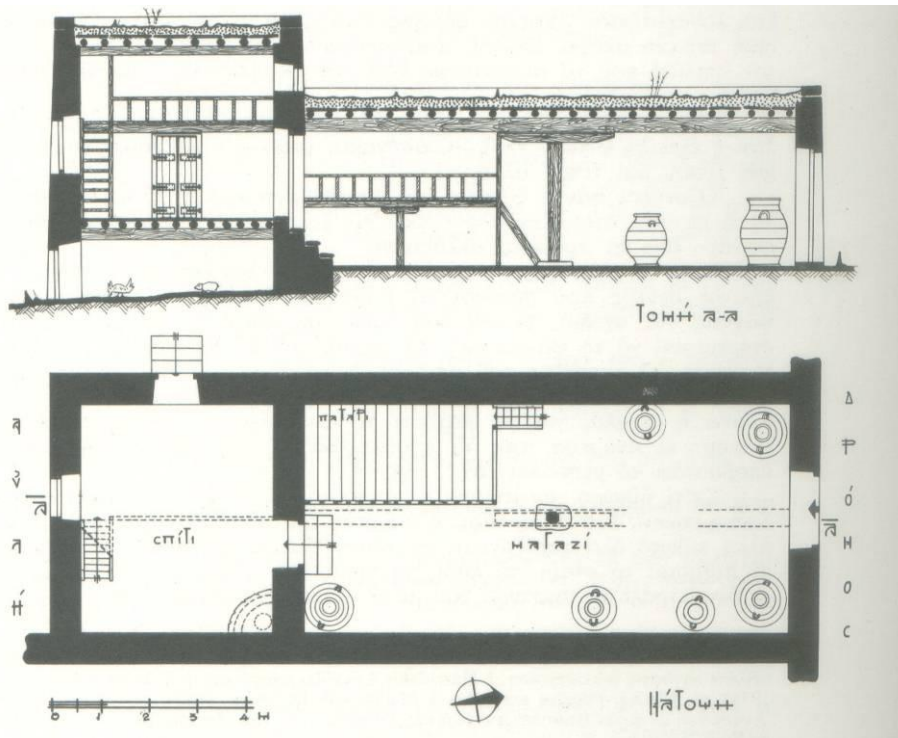
τώρα περισσότερο τις κρητικές κατοικίες, τρίπατα με πολλά παράθυρα, όπου οι μεταβυζαντινές αναφορές σε συνδυασμό με τα βενετσιάνικα και τα τούρκικα πολυώροφα σπίτια οδηγούν στο τετράπατο στενομέτωπο σπίτι με πολλαπλή διαίρεση της κάτοψης σε βάθος. Παράλληλα, οι προσόψεις άλλοτε ντύνονται με μεταβυζαντινά και αιγαιοπελαγίτικα στοιχεία και άλλοτε με δομικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά ανάμεικτα ή εντελώς ξένα. Η αυλή θα κατέβει από την ταράτσα του σπιτιού στη γη, για να συμμετέχει αργότερα στο παιχνίδισμα των χώρων της κάτοψης.

εικ. 9 Στενομέτωπο σπίτι χωρίς στύλο (Το κρητικό σπίτι, Δ. Βασιλειάδης, σελ. 118)

5.4.2. Στενομέτωπα σπίτια με στύλο

Το σπίτι με ξύλινο στύλο μπορεί να προϋπήρχε εκείνου με χωρίς στύλο ή και το αντίθετο. Όμως ο ξύλινος στύλος αποτελεί την πανάρχαια προϊστορική τεχνική σκέψη για την στήριξη του δώματος, ενώ δομικά στοιχεία αυτού του σπιτιού συναντάμε στην Κρήτη από τα μινωικά ακόμη σπίτια και παλάτια. Τα στενομέτωπα σπίτια με στύλο, με "λυρατζή", όπως λέγεται στην Κρήτη, είναι λιγοστά και έτσι η εξέλιξη στηρίζεται σε μερικές πολύ απλές παραλλαγές του βασικού τύπου. Η ξύλινη κολόνα συγκρατεί απάνω σε μια διχάλα το μεσαίο δοκάρι που σηκώνει το λιακό. Δοκάρια και μεσοδόκια είναι συνήθως από σκληρό και σχεδόν ακατέργαστο ξύλο, όπως πρίνο, λιοπρίνι ή ασίλακα. Οι διαστάσεις τους κυμαίνονται σε πάχος 36 - 40 εκατοστών και 11 μέτρων μήκος γεγονός που κάνει πολύ δύσκολη τη μεταφορά τους.

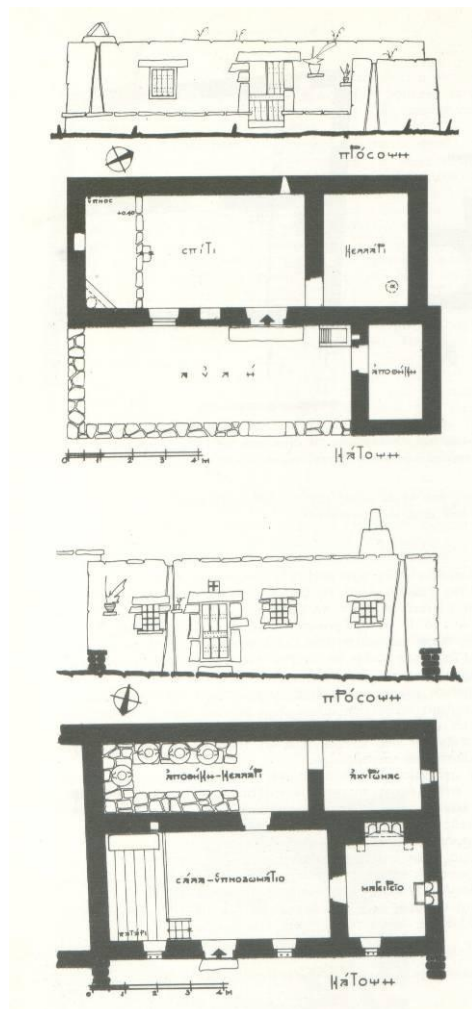

εικ. 10 Στενομέτωπο σπίτι με σύλο (Το κρητικό σπίτι, Δ. Βασιλειάδης, σελ. 142)

5.4.3. Πλατυμέτωπα σπίτια χωρίς σύλο

Στον αντίστοιχο πλατυμέτωπο τύπο κρητικού σπιτιού, η είσοδος γίνεται συνήθως πιο κεντρικά, για να ξεχωρίζουν οι λειτουργίες εσωτερικά σε μια από τις μεγάλες πλευρές με μικρά παράθυρα δίπλα στην πόρτα, ώστε να συμπληρώνεται ο φωτισμός, προστατευμένα με σιδεριές για ασφάλεια. Ακανόνιστα πέτρινα καντραρίσματα σε πόρτες και παράθυρα, ελαφριές ανισοσταθμίες ανάμεσά τους, πλάκες χωνεμένες στον τοίχο με γλάστρες, υδροροές με αβέβαιη ύπαρξη νερού και ανάγλυφος σταυρός στην εξώπορτα. Η μελέτη της πορείας που ακολούθησε η εξέλιξη στην αρχιτεκτονική των πλατυμέτωπων σπιτιών, μπορεί να χωριστεί σε ενότητες. Στην πρώτη παρουσιάζουμε, σε μια σύντομη αλλά ξεκάθαρη πορεία, τέσσερα παραδείγματα σπιτιών με λογική ιεράρχηση των χώρων που διαγράφουν μια εξέλιξη. Η κάτοψη είναι πλέον στενή και ορθογώνια, με φούρνο στα δεξιά και χαμηλό επίπεδο από πέτρες και χώμα σ'αριστερα, για τον ύπνο. Τα δοκάρια του λιακού κινημένα ανήσυχια σε στροφή, ενώ είναι σαφής η φυσιοκρατική επιρροή δεν υπάρχει σχεδόν ξεκάθαρος διαχωρισμός του μέσα με το έξω. Στη συνέχεια, δυο στενά ορθογώνια ίσα θα ενωθούν κολλητά και θα απλωθούν σε βάθος σχηματίζοντας το "σπίτι και το μέσα σπίτι", με ξύλινο πατάρι, χωμάτινες πεζούλες, γωνιακό τζάκι και αυλή. Στο τρίτο χαρακτηριστικό παράδειγμα, το σπίτι έχει τρεις κάμαρες σε σχηματισμό κλειστό και λογικά οργανικό σπίτι -κελάρι- αποθήκη, χωμάτινο επίπεδο για τον ύπνο και πέτρινη γούρνα για το πλύσιμο στην αυλή. Ακολουθεί περισσότερο οργανωμένη κάτοψη σε σχηματισμό Γ το οποίο γράφεται από το κελάρι, τον αχυρώνα και το μαγειρείο, ενώ τη θέση της αυλής τη γεμίζει η σάλα και το υπνοδωμάτιο. Μια άλλη ενότητα αποτελούν τα πλατυμέτωπα σπίτια με συμμαζεμένο ξύλινο πατάρι, όπου συναντάμε εκείνα με μια κάμαρα και μισόκλειστο πατάρι, εκείνα που στον ίδιο χώρο έχουν δυο αντικριστά επίπεδα, δηλαδή ξύλινο μαζεμένο πατάρι και απλωτή πεζούλα και τέλος εκείνα με συμμαζεμένο πατάρι που είναι τυπολογικά αόριστο και λειτουργεί σαν εξέδρα, με τα τέσσερα μεσαία δοκάρια να στηρίζουν το λιακό. Οι προσόψεις τους είναι τιγμένες δυναμικά, καθώς οι τοξωτές πόρτες που

αγγίζουν το ύψος του σπιτιού, δίνουν την εντύπωση ότι το σπίτι χτίστηκε για να στηριχθούν πάνω του αυτές οι πόρτες. Τα σπίτια αυτά όμως, αποζητούν μετασχηματισμό και εξέλιξη που θα πραγματοποιηθεί μόνο στις Κυκλάδες, ενώ στην Κρήτη θα διατηρηθεί με επιμονή ο υπαρξιακός τους χαρακτήρας. Τα ξύλινα πατάρια (σοφάδες) απελευθερώνονται, απλώνονται μέσα στο στενόμακρο πλατυμέτωπο σπίτι και καταλαμβάνουν το μισό. Σκαλιά, πλατύσκαλα, χωμάτινο επίπεδο, γωνιακό τζάκι βρίσκονται μπροστά και μικρό υπόγειο. Στη συνέχεια το ξύλινο πατάρι μοιράζεται σε δύο επίπεδα, σχηματίζοντας πρώτο και δεύτερο πατάρι σε ανισοσταθμία. Σε άλλη περίπτωση, το σπίτι ορίζεται από τα δύο ξύλινα αντικριστά πατάρια αριστερά και δεξιά, ενώ σε ακραία παραλλαγή προς το δίπατο, το σπίτι πλαισιώνεται από πατάρια αριστερά και δεξιά, χωρίς τη δυνατότητα περαιτέρω εξέλιξης. Την τέταρτη ενότητα αποτελούν τα σπίτια με εμφανές πατάρι, οργανικό, προσαρμοσμένο στην κλίση του οικοπέδου και ένα ξύλινο χώρισμα να το διαιρεί σε δύο κάμαρες κάτω από τον ίδιο λιακό. Στη συνέχεια ο λιακός μοιράστηκε στα δύο και σκεπάστηκε με δύο επίπεδα. Το πατάρι εισχώρησε και χάθηκε μέσα στην τομή, το τζάκι εξακολουθεί να είναι γωνιακό, ενώ το ξύλινο διαχωριστικό(μεσοχώρι) γίνεται πλέον σταθερός τοίχος. Έτσι δημιουργήθηκε ένας πυρήνας δίπατου σπιτιού με εξωτερική πέτρινη σκάλα και μονόχωρα διαμερίσματα πάνω κάτω. Την τελική μορφή του αποτελεί το απλό δίπατο σπίτι με διπλές κάμαρες κάτω, τριπλές απάνω, πέτρινη σκάλα απ' έξω που ανεβάζει στον εξώστη και ξύλινη εσωτερική, που ενώνει την αποθήκη με το μαγειρείο, χωρίς να απουσιάζει φυσικά το πατητήρι και το "δοχείο" στο στεγαστό. Στην ίδια παραλλαγή δίπατου σπιτιού με τα προηγούμενα, αλλά σε πιο σύνθετο σχηματισμό, ανήκουν και τα σπίτια που έχουν ένα μόνο μέρος δίπατο και τα οποία βρίσκονται σε ημιτελή μορφή, με εσωτερική ξύλινη σκάλα και ξύλινο μπαλκόνι, που αποτελεί ξενικό στοιχείο, τόσο στην κρητική, όσο και στην αιγαιοπελαγίτικη παράδοση. Από την ενοποίηση δύο δίπατων σπιτιών που βρίσκονται σε γωνία, προκύπτει η γνώριμη παραλλαγή πλατυμέτρου σπιτιού με εσωτερική αυλή περιτριγυρισμένη από μαντρότοιχο και πρόσοψη που χαράσσεται δυναμικά από υδροροές. Την τελευταία ενότητα αποτελούν τα σπίτια με το γνωστό πυρήνα του δίπατου σπιτιού με στεγαστό, εξώστη και ταράτσα. Το φουρνόσπιτο σε λιτή άρθρωση, απλοχωριά και αναλογίες με εμφανώς διαχωρισμένες τις λειτουργίες στην κάτοψη, προέκταση του "στεγαστού" στην αυλή και ανάπτυξη του στην ταράτσα-εξώστη. Υπάρχουν όμως και παραδείγματα με το δίπατο τμήμα και το "στεγαστό" να βρίσκονται σε σύνθεση αντιθετική και τους κατά μήκος άξονες να τέμνονται. Πρόκειται για την πρώτη αλλαγή που στη συνέχεια τροποποιείται με αποτέλεσμα η κάτοψη να εμφανίζει άρθρωση των στοιχείων του ισογείου και κλιμακωτή διάταξη των επιπέδων εξαιτίας της μεγάλης κλίσης του εδάφους. Έτσι, αποκαλύπτεται ότι η παραδοσιακή αρχιτεκτονική πορεύεται εξελικτικά διαγράφοντας εντυπωσιακή αρχιτεκτονική ιστορία με σταθμούς και προεκτάσεις.

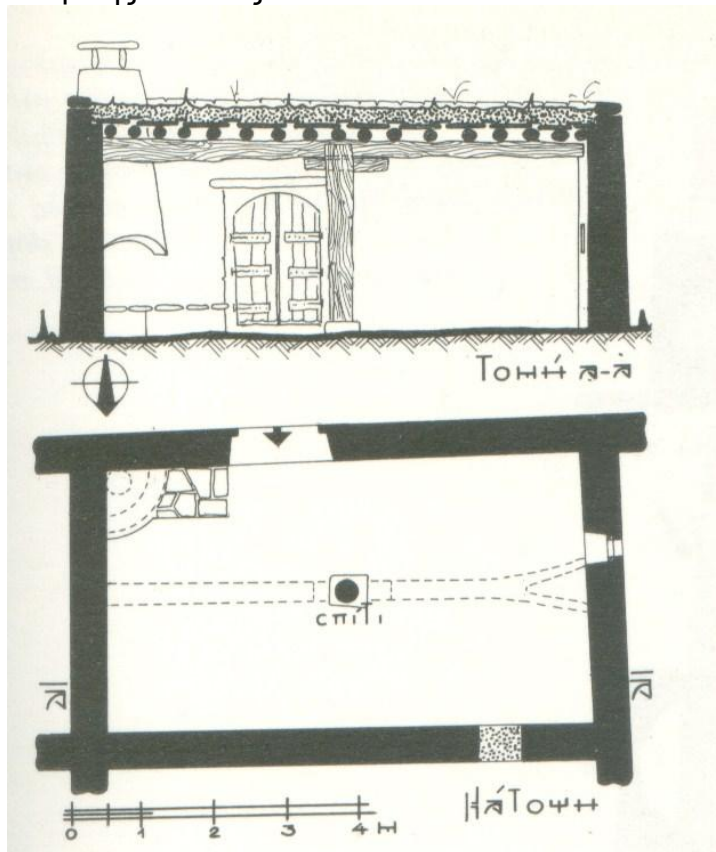

Εικ. 11 Πλατυμέτωπο σπίτι χωρίς στύλο (Το κρητικό σπίτι, Δ. Βασιλειάδης, σελ. 148)

5.4.4. Πλατυμέτωπα σπίτια με στύλο

Τα πλατυμέτωπα σπίτια με στύλο αποτελούν σχηματική εξέλιξη με μεγάλο κατασκευαστικό ενδιαφέρον και συναρπαστικές τεχνικές δομικές λύσεις. Ξεκινώντας από το πλατυμέτωπο μονόχωρο, ζευγόσπιτο με στύλο σε απλή σχεδόν πρωτόγονη μορφή, σκέτο, λιτό, χωρίς παράθυρα και τζάκι, προχωράμε στο ίδιο μονόχωρο μακρόστενο που χτίζεται χωρίς λάσπη αλλά με ξερολιθιά και φαρδύς τοίχους γύρω στο 1 μέτρο, που ωστόσο στηρίζονται από έναν δεύτερο τοίχο εσωτερικά με μορφή αντηρίδας που θα κρατήσει την ξερολιθιά όρθια δημιουργώντας μια ανεπαίσθητα κυρτή βαθμιδωτή πυραμίδα. Το σπίτι εξελίσσεται σε πλατυμέτωπο μονόχωρο με κεντρικό όρθιο στύλο και μεσαίο δοκάρι που γέρνει και ακουμπάει στην κορυφή της κολόνας, που ονομάζεται “φράγκα” και στους απέναντι τοίχους. Ο κεντρικός στύλος στενεύει προς τα κάτω αντιγράφοντας τα μινωικά κτίσματα. Το σπίτι με πατάρι, οργανικό σε κλίση, μονόχωρο, με μεταβατική παραλλαγή, συνεχίζει την πορεία στο δίχωρο με μεσοδόκια τραβέρσα, εγκάρσια και όχι κατά μήκος. Αργότερα, όμως, υπάρχει ένα μόνο μεσαίο δοκάρι στο μακρύ που χωρίζει το σπίτι σε δύο ζώνες, μετατρέποντας το σε κανονικό δίχωρο. Έπειτα, μετατράπηκε σε τρίχωρο που κλείνει την αυλή στο εσωτερικό του σε μισό κλειστό, μισό ανοιχτό σχεδιασμό. Όλες οι κάμαρες έχουν λιακό χωρισμένο στα δύο από το μεσοδόκι στο οποίο στηρίζεται ο λυρατζής, ενώ όταν μικραίνει η μονοκάμερα μικραίνει και το μεσαίο δοκάρι, που στηρίζεται τώρα σε δύο ξύλινους στύλους αντί σε έναν, όπως συνηθιζόταν. Στη συνέχεια, οι στύλοι γίνονται τρεις

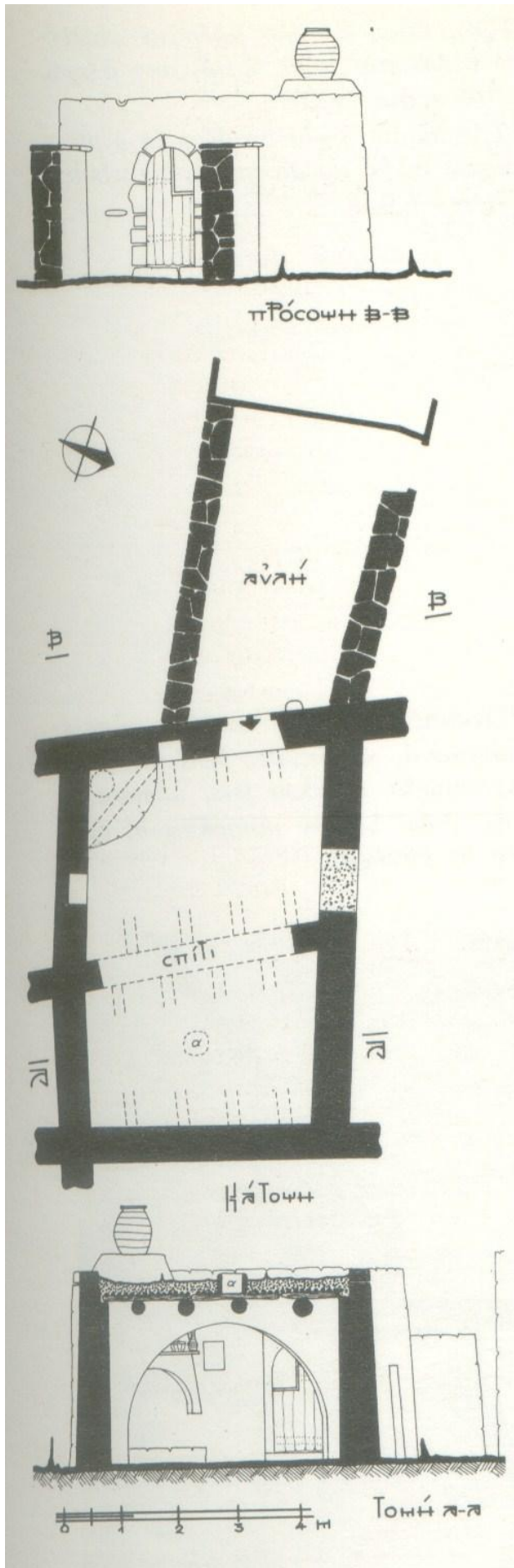
με πλευρισμένο το στεγαστό και η κάτοψη εμφανίζεται πιο σύνθετη μέχρι το δίπατο σπίτι να αποκτήσει δίπατο στύλο με τα χαρακτηριστικά της φέρουσας κεντρικής κολόνας.

Εικ. 12 Πλατυμέτωπο σπίτι με στύλο (Το κρητικό σπίτι, Δ. Βασιλειάδης, σελ. 173)

5.4.5. Σπίτια με λιακό που στηρίζεται σε τόξο.

Ανεκτίμητο για το μεταβυζαντινό κρητικό και τον κρητικό της ενετοκρατίας και της τουρκοκρατίας, είναι το σπίτι με τόξο. Πρόκειται για δομικά συγκροτημένο και λειτουργικά ξεκάθαρο οίκημα, που τα συνολικά χαρακτηριστικά του μπορούν να αναλυθούν σύντομα στις παρακάτω ενότητες. Μια πρώτη ενότητα αποτελείται από τέσσερα σπίτια, δυο στενομέτωπα και δυο πλατυμέτωπα. Στο πρώτο μονόχωρο, το τόξο είναι εγκάρσιο και στηρίζεται σε δυο πύλαστρα, που προεξέχουν από τον τοίχο. Στο δεύτερο σπίτι, που είναι δίχωρο, προστέθηκε ένα ίσο τμήμα στο βάθος, ο χώρος για το κελάρι. Στο τρίτο παράδειγμα ένα πλατυμέτωπο μονόχωρο σπίτι με το τόξο να ορίζει το λιακό, και στο τέταρτο δίπατο σπίτι, εξαιτίας της έντονης κλίσης του εδάφους κάθε κάμαρα έχει τόξο που στηρίζει την οροφή του. Στη συνέχεια στα δυο πλατυμέτωπα σπίτια που είναι χτισμένα σε έδαφος με πολλή μεγάλη κλίση, το τόξο στηρίζεται σε δυο άνισα πύλαστρα δημιουργώντας άλλοτε ένα και άλλοτε δυο πατάρια, χωρίζοντας το σπίτι σε άνισα τμήματα. Όταν το τόξο χτίζεται δίπλα στα μονόχωρα δημιουργεί το στεγαστό που γύρω του θα απλωθούν και άλλες κάμαρες. Έπειτα, το άνοιγμα του τόξου αυξάνεται στα έξι μέτρα, ενώ καθώς το πλάτος των σπιτιών μεγαλώνει το τόξο χωρίζεται στα δύο δημιουργώντας τοξοστοιχία. Οι παραλλαγές που θα ακολουθήσουν στην εξέλιξη της χρήσης του τόξου στο παραδοσιακό κρητικό σπίτι είναι σχεδόν αναπόφευκτες. Συναντάμε δυο ή περισσότερα τόξα σε παράλληλο ή κάθετο μεταξύ τους σχηματισμό.

Εικ. 13 Σπίτι με 'λιακό' που πατάει σε τόξο (Το κρητικό σπίτι, Δ. Βασιλειάδης, σελ. 181)

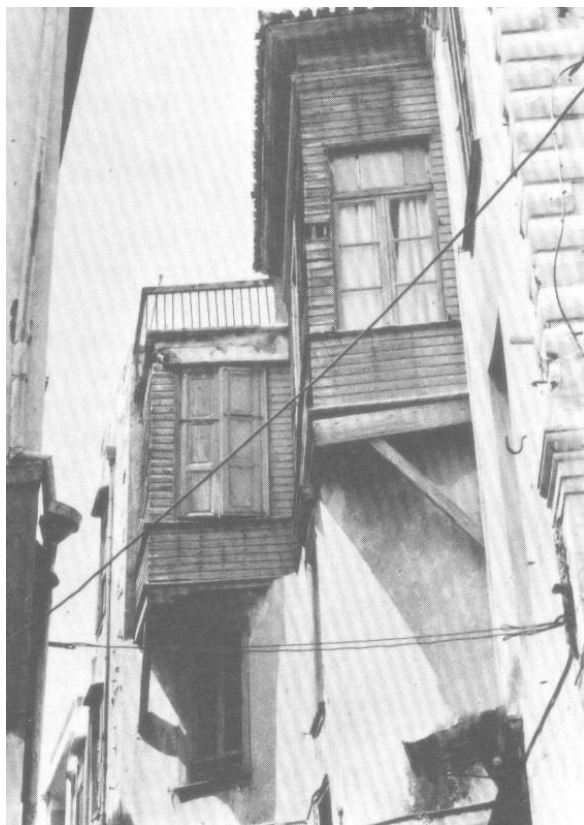
5.5. Η Εξέλιξη του Κρητικού λαϊκού σπιτιού

5.5.1 Το σπίτι με στέγη

Σε ορισμένες περιοχές της Κρήτης, κυρίως στα δυτικά μέρη, η στέγη με κεραμίδια έχει αντικαταστήσει το δώμα. Η ανάγκη της συχνής επισκευής του δώματος και τα προβλήματα που δημιουργούσε στην πάροδο του χρόνου, επέβαλαν την αντικατάσταση του. Σήμερα η αντικατάσταση γίνεται με πλάκες από οπλισμένο σκυρόδεμα. Οι στέγες αυτές είναι συνήθως μονόρριχτες ή δίρριχτες. Τετράριχτες στέγες συναντάμε μόνο στα νεοκλασικά σπίτια, όπως αυτά των Αρχάνων Ηρακλείου, και στα σπίτια με σαχνισί που συναντάμε στις αστικές περιοχές. Ο τύπος του αγροτικού σπιτιού με στέγη είναι συνήθως διώροφος. Στην πιο απλή μορφή του, στο ισόγειο είναι το πόρτεγο και στον όροφο ο οντάς. Ο οντάς και γενικά ο δεύτερος όροφος του διώροφου κρητικού σπιτιού, αποτελεί χώρο ύπνου. Η επικοινωνία γίνεται εσωτερικά με ξύλινη σκάλα που στον οντά κλείνει συνήθως με καταπακτή. Όταν υπάρχει αυλή, η επικοινωνία του ορόφου γίνεται και με εξωτερική πέτρινη σκάλα. Ο όροφος καταλαμβάνει ή ολόκληρο τον χώρο του ισόγειου ή ένα τμήμα του. Στην δεύτερη περίπτωση το υπόλοιπο δώμα είναι η βεράντα του οντά και χρησιμεύει για να κοιμούνται στο ύπαιθρο τα ζεστά καλοκαιρινά βράδια ή για να απλώνουν τα σύκα και τις σταφίδες στον ήλιο να στεγνώσουν. Το πόρτεγο όταν έχει μεγάλες διαστάσεις ανήκει σ'έναν από τους τύπους του καμαρόσπιτου. Κατά την εξέλιξη του σπιτιού, η κουζίνα βγαίνει από το πόρτεγο, γίνεται ένα ανεξάρτητο δωμάτιο στην αυλή, σε παράθεση κατά μήκος του κύριου άξονα του σπιτιού ή σε σχήμα Γ. Αυτό συμβαίνει και με τις αποθήκες, τα κελάρια, το πατητήρι, τον στάβλο. Έτσι οι τύποι των σπιτιών με κεκλιμένη στέγη ανήκουν στον πλατυμέτωπο ή στενομέτωπο ορθογώνιο τύπο ή στον τύπο Γ. Η αυλή κλείνεται συνήθως με ψηλούς μαντρότοιχους και τονισμένη τοξωτή εξώθυρα. Εδώ, όπως και στους άλλους τύπους του κρητικού σπιτιού, υπάρχει η γούρνα για τα ζώα, το πηγάδι, η παραστιά, ο φούρνος, η πέργολα για την κληματαριά και οι πεζούλες. Η στέγη κατασκευάζεται συνήθως από χοντροπελεκημένα ξύλα από κυπαρίσσι. Στις μονόρριχτες στέγες τα δοκάρια φαίνονται συνήθως στο εσωτερικό ενώ στις δίρριχτες στέγες κατασκευάζεται ταβάνι από καδρόνια και τάβλες. Οι αρμοί καλύπτονται με πηχάκια (αρμοκάλυπτρα) και τα κεραμίδια είναι συνήθως βυζαντινού τύπου και μπαίνουν κολυμπητά. Στο σύνθετο αυτό τύπο σπιτιού, τα ανοίγματα έχουν γίνει μεγαλύτερα, πλαισιωμένα πάντοτε με καλοδουλεμένα πέτρινα πλαίσια και πέτρινα γείσα για προφύλαξη από τα νερά της βροχής. Η κατασκευή είναι πιο προσεγγμένη και τα τονισμένα πέτρινα πλαίσια των ανοιγμάτων, τα τοξωτά υπέρθυρα, οι λαξεμένοι πωρόλιθοι που τονίζουν τις γωνιές των κτηρίων, θυμίζουν βενετσιάνικα στοιχεία αφομοιωμένα και μεταγραμμένα στη λαϊκή αρχιτεκτονική. Η ενίσχυση του κάτω μέρους της γωνίας των κτηρίων, ακόμα και μέχρι το 1898 όπως το παράδειγμα στη Μίλατο, έρχεται να επιβεβαιώσει την επιρροή της λαϊκής αρχιτεκτονικής από τα βενετσιάνικα πρότυπα της Αναγέννησης. Τα στοιχεία αυτά και η ποικιλία των στεγών σε ύψη και κλίσεις και η πολεοδομική δομή, δίνουν τελικά στους οικισμούς αυτούς ένα αναγεννησιακό χρώμα, όπως για παράδειγμα στους Μαργαρίτες Ρεθύμνου.

5.5.2. Το σπίτι με στέγη και σαχνισί

Την εποχή της Τουρκοκρατίας, και κυρίως τον 19ο αιώνα, εμφανίζεται ένα νέο στοιχείο στο αστικό σπίτι του νησιού, στις πόλεις Χανιά, Ηράκλειο, Ρέθυμνο και Σητεία. Είναι η προσθήκη ενός κλειστού ξύλινου εξώστη στον όροφο (βλ.εικ. 14). Ο εξώστης αυτός είναι το ξώστεγο ή ο ηλιακός των βυζαντινών, το σαχνισί που χαρακτηρίζει την αρχιτεκτονική της βαλκανικής χερσονήσου μετά τον 18ο αιώνα. Τα κιόσκια, όπως λέγονται αυτά τα στοιχεία, τα συναντάμε κυρίως στις πόλεις, μια που οι Τούρκοι κατακτητές έζησαν τον περισσότερο καιρό, και κατά το μεγαλύτερο ποσοστό τους, συγκεντρωμένοι σ'αυτές. Κι ακόμα οι ξύλινες αυτές κατασκευές ενισχύονται και επιβάλλονται από την Τουρκική διοίκηση με τον Αυτοκρατορικό Οικοδομικό Κανονισμό που συντάχτηκε μετά τον μεγάλο σεισμό του 1856. Στον κανονισμό αυτό αναφέρεται ακόμα πως για να χτίσει κανείς κιόσκι έπρεπε να καλέσει το μηχανικό του δήμου κι αυτός θα καθόριζε το πλάτος της προεξοχής, ανάλογα με το πλάτος του δρόμου. Τα ξύλινα αυτά κιόσκια είναι συνήθως προσθήκες στα παλιότερα βενετσιάνικα κτίρια, κυρίως στα Χανιά και στο Ρέθυμνο, που προεκτείνουν πάνω από το δρόμο τον καλό οντά, το δωμάτιο υποδοχής, που έχει πάρει τη θέση του παλιού πόρτεγου. Τα παραδείγματα νέων κατασκευών στα πρότυπα των αρχοντικών με σαχνισί της ηπειρωτικής Ελλάδας είναι ελάχιστα, όπως το κονάκι του Ρασίχ Αστράκη στο Ηράκλειο. Οι υπόλοιπες κατασκευές είναι απλές. Τα κιόσκια αυτά κατασκευάζονται με ξύλινους προβόλους που στηρίζονται σε ξύλινες αντηρίδες ή φουρούσια.

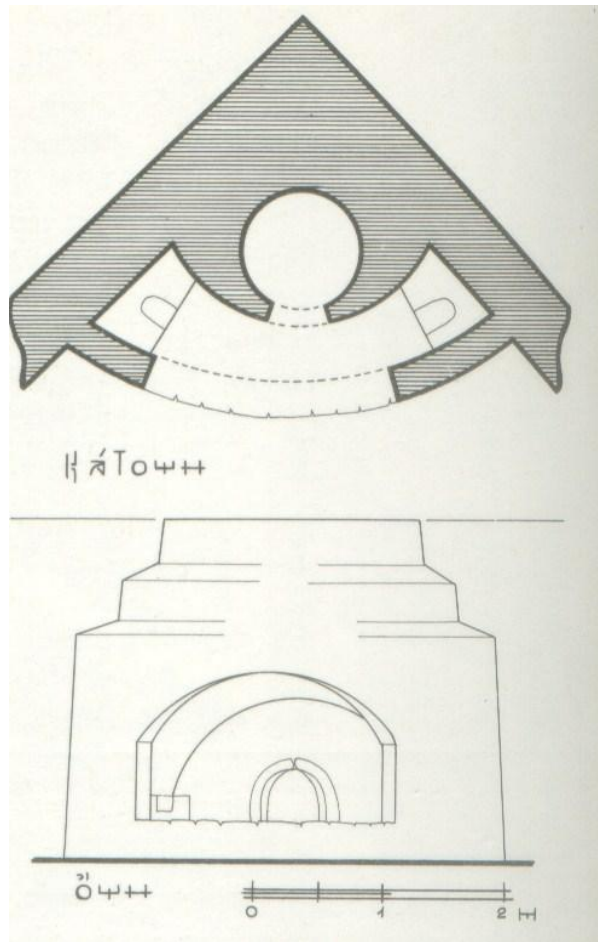

Εικ. 14 Σπίτι με στέγη κι σαχνισί (Το κρητικό σπίτι, Δ. Βασιλειάδης, σελ. 63)

Η πρόσοψη κατασκευάζεται από τσατμά ή μπαγδατί που σοβατίζεται ή ,όπως γίνεται κυρίως στο Ρέθυμνο, από ξύλινο πέτσωμα, άλλοτε απλής κατασκευής κι άλλοτε έντεχνα δουλεμένο, με σκαλιστά φουρούσια και καφασωτά στα παράθυρα. Στα Χανιά και στο Ρέθυμνο συναντάμε συχνά τύπους σπιτιών όπου η ξύλινη επένδυση δεν περιορίζεται στο κιόσκι αλλά επεκτείνεται και σ'άλλα τμήματα της πρόσοψης του κτιρίου (βλ.εικ. 15), πολλές φορές σ'ολόκληρο όροφο. Τα σπίτια στις δύο αυτές πόλεις είναι συνήθως στενομέτωπα. Η επικοινωνία του ορόφου με το ισόγειο γίνεται με εσωτερική ξύλινη σκάλα. Το ισόγειο χρησιμεύει πολύ συχνά για μαγαζί. Η πρόσοψη του διαμορφώνεται με μια μεγάλη μαγαζόπορτα, με χαρακτηριστικό ανώφλι σε σχήμα χαμηλωμένου τόξου. Οι παραστάδες και το ανώφλι διαμορφώνονται με λαξευτούς πωρόλιθους. Τα ανοίγματα στο σπίτι γίνονται περισσότερα, κυρίως το κιόσκι, και τα παράθυρα κλείνονται με τα απαραίτητα για την εποχή της Τουρκοκρατίας καφασωτά. Τα σπίτια αυτά καλύπτονται με τετράριχτες στέγες. Στο Ηράκλειο, το Μεγάλο Κάστρο όπως το έλεγαν την εποχή της Τουρκοκρατίας, χαρακτηριστικά είναι τα κιόσκια από μπαγδατί κι οι αυλές.

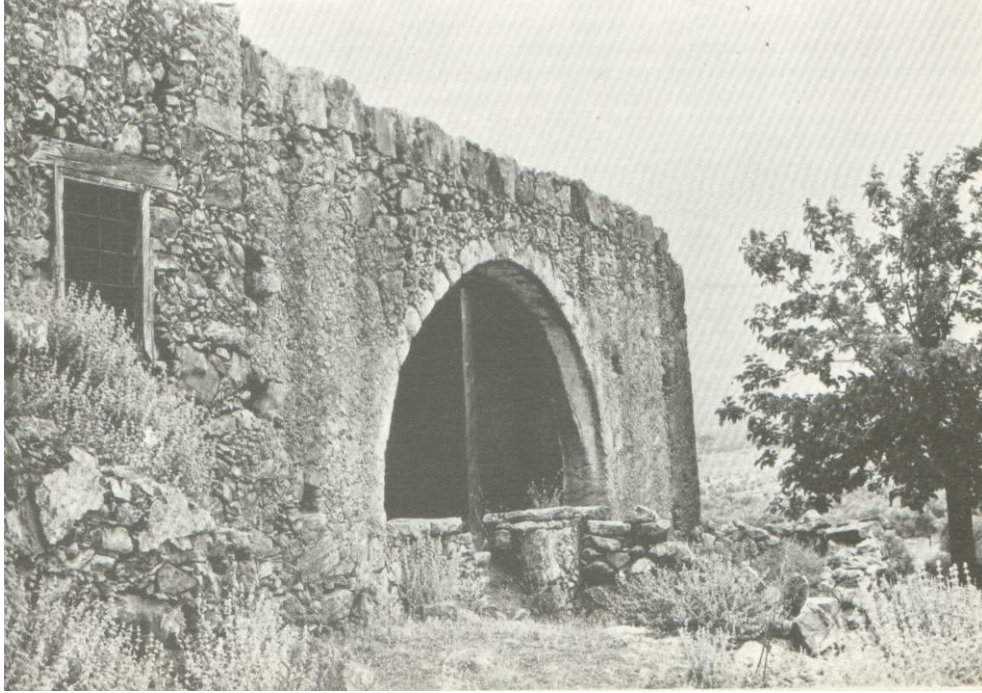
Εικ. 15 Τα στενά της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου (Το κρητικό σπίτι, Δ. Βασιλειάδης, σελ. 63)

Εικ.16 Ο φούρνος χαρακτηριστικό στιχείο στο κρητικό σπίτι (Το κρητικό σπίτι, Δ. Βασιλειάδης, σελ. 310)

Εικ.17 Η καμάρα με θέα στον κάμπο (Το κρητικό σπίτι, Δ. Βασιλειάδης, σελ. 239)

Εικ.18 Χαρακτηριστικό της κρητικής κατοικίας στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό του σπιτιού (Το κρητικό σπίτι, Δ. Βασιλειάδης, σελ. 239)

Εικ.19 Ολόκληρος κορμός χρησιμοποιείται για δοκάρια στο μεσοπάτωμα (Το κρητικό σπίτι, Δ. Βασιλειάδης, σελ. 247)

6. ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΕΞΟΧΙΚΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

Εικ.20 Το μοναστήρι της Χρυσοσκήτισσας όπως φαίνεται από το οικόπεδο

6.1 Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΑΚΙΝΗΤΟΥ

Το οικόπεδο στο οποίο πρόκειται να κατασκευαστεί η κατοικία βρίσκεται στον οικισμό Χρυσοκαλίτιστα του δήμου Ινναχωρίου, στην νοτιοδυτική πλευρά της Κρήτης, σε μικρή απόσταση από την πολύ γνωστή τοποθεσία του Ελαφονησίου. Η περιοχή είναι τουριστική και παραθεριστική και όχι για μόνιμη κατοικία καθώς τα παλιά πέτρινα σπίτια που υπάρχουν εκεί στην πλειοψηφία τους είναι εγκαταλελειμένα, με ελαχιστες εξαιρέσεις.

6.2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

Ο σχεδιασμός της εξοχικής κατοικίας στην περιοχή 'Χρυσοσκαλίτιστα' του Δήμου Ινναχωρίου Ν. Χανίων βασίζεται σε στοιχεία της κρητικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής αλλά η λειτουργικότητα του χώρου έγινε βάσει των αναγκών μιας σύγχρονης οικογένειας.

Η κατοικία θα χωρίζεται σε δύο όγκους, οι οποίοι για λόγους συντομίας θα ονομάζονται τμήμα 1 και τμήμα 2, έτσι ώστε να ταυτίζεται με τον τύπο του λαϊκού σπιτιού (λιτό, με απλές γραμμές) και ταυτόχρονα να γίνει και ο διαχωρισμός σε ζώνη ημέρας και νύχτας. Η σύνδεση των δυο όγκων θα γίνεται με έναν διάδρομο.

Το κτήριο τοποθετείται στο οικόπεδο έτσι ώστε η ζώνη ημέρας να βρίσκεται δυτικά. Βορειοδυτικά το μαγειρείο και νοτιοδυτικά το καθιστικό με πρόσβαση στην νότια αυλή προς την θάλασσα.

Τα υπνοδωμάτια τοποθετούνται στην ανατολική πλευρά έτσι ώστε το πρωί να υπάρχει επαρκής φωτισμός και ηλιασμός και το βράδυ να είναι πιο δροσερά.

Τα στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής που χρησιμοποιήθηκαν είναι η τοπική πέτρα, η μονόριχτη στέγη, η οποία χρησιμοποιούνταν περισσότερο κατά τα τελευταία χρόνια και ήταν ευρέως διαδεδομένη κυρίως στις ορεινές περιοχές. Η καμάρα του ημιυπαίθριου χώρου, την οποία συναντάμε και στο εσωτερικό του κρητικού σπιτιού σε πολλούς τύπους π.χ. στενομέτωπα ή πλατυμέτωπα με τόξο κτλ. Τα μικρά ανοίγματα, τα οποία από τους πρώτους τύπους μέχρι και τα πιο μεταγενέστερα παραδείγματα του κρητικού σπιτιού εκτός από μικρά ήταν και ελάχιστα. Πολύ χαρακτηριστικό της κρητικής κατοικίας είναι και η περιτοιχισμένη αυλή. Στο οικόπεδο που θα κατασκευαστεί η παρούσα κατοικία στην νότια και νοτιοανατολική πλευρά του υπάρχει περιμετρικά ξερολιθιά (βλ. εικ.23), η οποία θα επισκευαστεί οπου χρειάζεται και θα συνεχιστεί περιμετρικά όλου του οικοπέδου.

Εικ.21 Το οικόπεδο από την πλευρά του δρόμου

Εικ.22 Το οικόπεδο από την νότια πλευρά κοιτάζοντας προς τον δρόμο

Εικ.23 Η ξερολιθιά που υπάρχει στην νοτιοδυτική πλευρά του οικοπέδου

6.3.ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ - ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

6.3.1 ΤΜΗΜΑ 1

Το τμήμα 1 είναι ισόγειο με δώμα και στεγάζει τις καθημερινές χρήσεις. Αποτελείται από ενιαίο χώρο καθιστικού- τραπεζαρίας, ένα wc και μαγειρείο. Η νότια πλευρά του καθιστικού καταλήγει σε έναν ημιυπαίθριο χώρο ο οποίος στην όψη του έχει καμάρα (βλ. νότια όψη) και στην συνέχεια εξώστη ο οποίος καταλήγει στην αυλή με υψομετρική διαφορά δύο σκαλοπατιών. Ο ημιυπαίθριος χώρος σκοπό έχει την σκίαση του καθιστικού καθώς όπως προαναφέρθηκε ο προσανατολισμός του είναι νότιος. Η κουζίνα βρίσκεται στην βορινή πλευρά του κτηρίου και διαχωρίζεται από τον ενιαίο χώρο με συρόμενη πόρτα. Στην δυτική πλευρά της κουζίνας τοποθετείται αποθήκη. Η κουζίνα στην βορινή πλευρά της καταλήγει σε εξώστη. Στον χώρο του καθιστικού θα κατασκευαστεί τζάκι. Το τμήμα 1 έχει δώμα το οποίο θα είναι βατό και έχει στηθαίο ύψους ενός μέτρου και πάχους 40 εκ. από λιθοδομή.

6.3.2 ΤΜΗΜΑ 2

Το τμήμα 2 είναι διώροφο με υπόγειο. Το υπόγειο είναι υπερυψωμένο κατά 1.5μ. και θα στεγάζει βοηθητικές χρήσεις. Θα αποτελείται από ενιαίο αποθηκευτικό χώρο και λεβητοστάσιο στην νότια πλευρά. Η πρόσβαση στο υπόγειο γίνεται μέσω του εσωτερικού κλιμακοστασίου αλλά και από την αυλή. Στο ισόγειο υπάρχουν δύο υπνοδωμάτια, λουτρό και κλιμακοστάσιο. Ο όροφος αποτελείται από δύο υπνοδωμάτια τα οποία θα έχουν wc και γκαρνταρόμπα. Τα υπνοδωμάτια είναι τέσσερα και αρκετά ευρύχωρα ώστε να υπάρχει αρκετός χώρος για φιλοξενούμενους.

Τα δύο τμήματα συνδέονται μεταξύ τους με έναν διάδρομο- είσοδο ο οποίος στην βορεινή πλευρά θα έχει την κυρία είσοδο, ενώ στην νότια πλευρά, συρόμενη επάλληλη τζαμαρία, που οδηγεί στην νότια αυλή με θέα προς την θάλασσα.

6.3.3 ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Η αυλή της κατοικίας από τα παλιά χρόνια αποτελεί βασικό στοιχείο για το κρητικό σπίτι και την συναντάμε συχνά. Ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις, ειδικά σε οικισμούς, με κατοικίες χωρίς αυλή.

Στην παρούσα κατοικία ο εξωτερικός χώρος θα διαμορφωθεί με περιμετρικές ξερολιθιές, αλλά και λόγω της υψομετρικής διαφοράς, θα κατασκευαστούν και εν συνεχεία της κάτοψης κάποιοι πετρότοιχοι και σκαλοπάτια. Στην βορειοανατολική πλευρά του οικοπέδου, από την πλευρά του δρόμου, θα υπάρχει χώρος στάθμευσης στεγαζμένος με πέργκολα. Στην νοτιοανατολική πλευρά θα κατασκευαστεί φούρνος-ψησταριά. Περιμετρικά της κατοικίας αλλά και σε όλη την βορινή πλευρά θα γίνουν πλακόστρωσεις. Ο υπόλοιπος ακάλυπτος χώρος θα έχει γρασίδι και δεντροφύτευση.(βλ. διάγραμμα διαμόρφωσης περιβάλλοντα χώρου)

6.4. ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

6.4.1 ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ

Το τμήμα 1, το οποίο θα είναι ισόγειο, θα έχει περιμετρική θεμελίωση από πεδιλοδοκό 60x60.

Στο τμήμα 2 η θεμελίωση θα είναι γενική κοιτόστρωση πάχους 40 εκ. που θα λειτουργεί σαν και σαν δάπεδο του υπογείου.

6.4.2 ΦΕΡΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

Ο φέρων οργανισμός του κτηρίου θα είναι λιθοδομή πάχους 50 εκ. Η λιθοδομή θα κατασκευαστεί από τοπική πέτρα, ακανόνιστου σχήματος, με λαξευτές λίθους στις γωνίες και στα ανοίγματα (καντουνάδες ή αγκωνάρια). Ως συνδετικό υλικό θα χρησιμοποιηθεί ασβεστοτσιμεντοκονιάμα. Εσωτερικά θα γίνουν επιχρίσματα με ασβεστοκονιάματα τριπτά ενώ εξωτερικά οι λιθοδομές θα είναι εμφανείς. Θα αρμολογηθούν και στο τέλος οι αρμοί θα περαστούν με ένα διαφανές τσιμεντοειδές σε δύο στρώσεις για μόνωση έναντι της υγρασίας.

Στο ύψος των υπέρθυρων καθώς και στις ποδιές των παραθύρων θα κατασκευαστούν διαζώματα 10*10 εκ. από σκυρόδεμα

Οι πλάκες του κτηρίου θα είναι από οπλισμένο σκυρόδεμα πάχους 15εκ. και θα κατασκευαστούν περιμετρικά διαζώματα 35x35, για να υπάρχει συνοχή με την φέρουσα λιθοδομή.

6.4.3 ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΧΩΡΙΣΜΑΤΑ

Οι εσωτερικοί τοίχοι θα κατασκευαστούν από οπτοπλινθοδομή πάχους 10 εκ. και στο ύψος των υπέρθυρων θα κατασκευαστούν διαζώματα 10*10 εκ. από σκυρόδεμα. Θα επιχρισθούν με ασβεστοκονιάματα τριπτά.

6.4.4 ΚΟΥΦΩΜΑΤΑ

Τα εξωτερικά κουφώματα θα είναι γαλλικού τύπου, ανοιγόμενα, ξύλινα σε φυσικές αποχρώσεις, με υαλοστάσια επάλληλα στο ίδιο χρώμα. Τα εσωτερικά κουφώματα θα είναι ξύλινα στις ίδιες αποχρώσεις.

6.4.5 ΔΑΠΕΔΑ

Οι πλακοστρώσεις θα κατασκευαστούν από πλακίδια cotto. Στην αυλή, όπου υπάρχουν, θα είναι 15x30 εκ. σε διάταξη ψαροκόκαλου. Οι υπόλοιποι χώροι του σπιτιού θα επιστρωθούν με πλακίδια 40x40. Τα υπνοδωμάτια θα έχουν ξύλινο δάπεδο με σανίδες σκούρου χρώματος 200x20. Τα μπάνια θα επιστρωθούν επίσης με πλακίδια cotto 20x20. Τα πλακίδια cotto χρησιμοποιούνται στα πέτρόχιστα σπίτια διότι είναι φυσικό υλικό και αναδεικνύουν την πέτρα των τοίχων.

6.4.6 ΣΤΕΓΗ

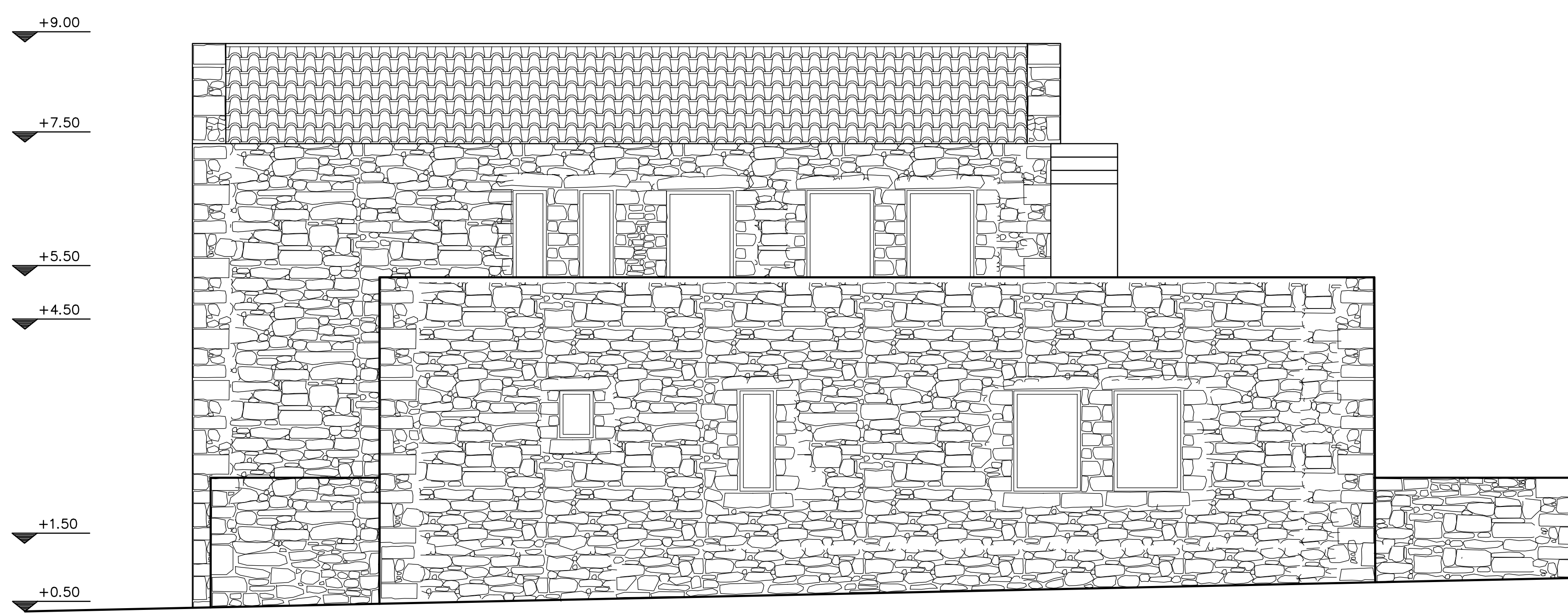
Η στέγη στο τμήμα 2 αποτελείται από κεκλιμένη πλάκα οπλισμένου σκυροδέματος πάνω στην οποία τοποθετείται ασφαλτόπανο για υγρομόνωση και στην συνέχεια εξισωτική στρώση γιαρμάδων 5x5 ανά 60 εκ. περίπου. Στην συνέχεια τοποθετείται θερμομόνωση εξηλασμένης πολυστερίνης πάχους 5 εκ. ανάμεσα από τους γιαρμάδες της εξισωτικής στρώσης. Κάθετα στην εξισωτική στρώση τοποθετούνται γιαρμάδες 5x5 ανά 33εκ. περίπου, πάνω στα οποία καρφώνονται τα κεραμίδια τα οποία θα είναι ρωμαϊκά.

6.4.7 ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΙ

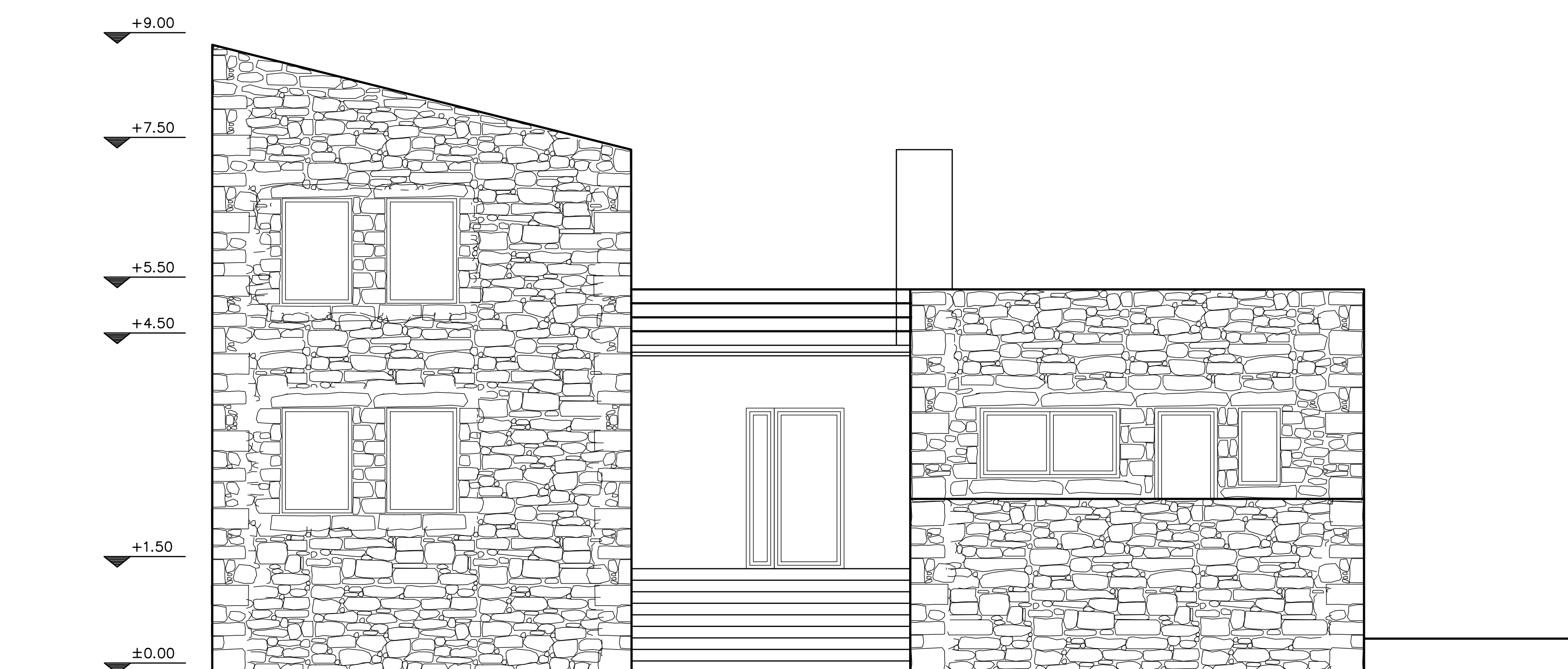
Οι χρωματισμοί όπου υπάρχουν θα είναι σε γήινες αποχρώσεις με πλαστικά χρώματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

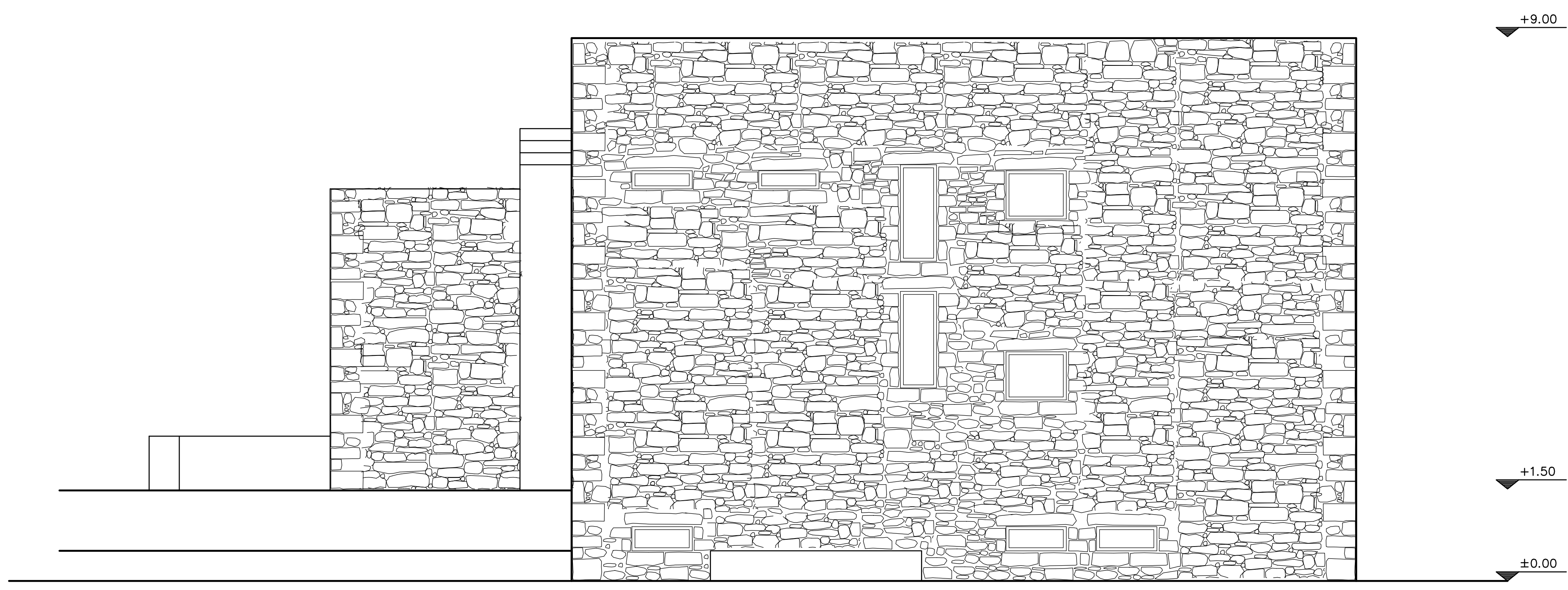
- 1.Βασιλειάδης Δ. εκδόσεις εστία 1983
Το κρητικό σπίτι (β' έκδοση)
2. www.chania.gr

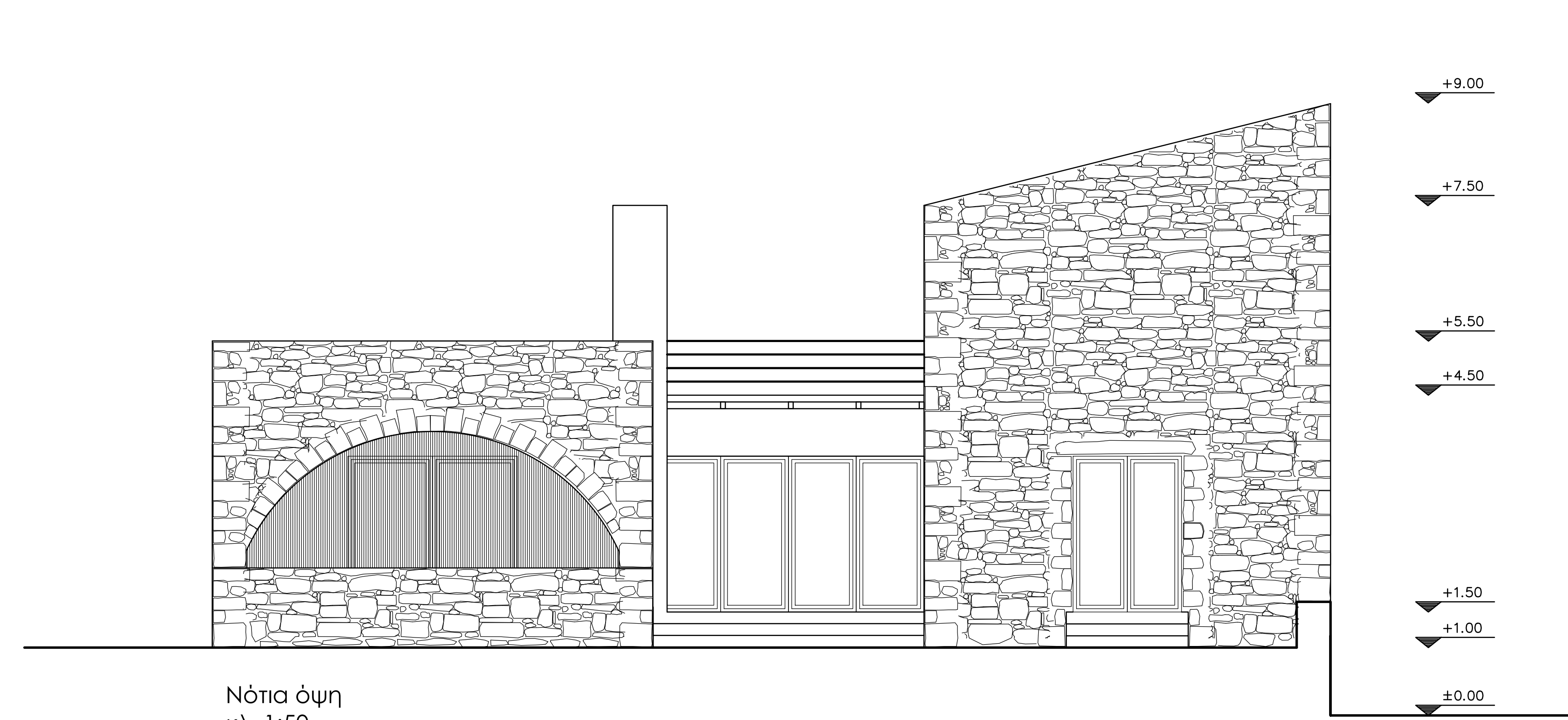
Δυτική όψη
κλ. 1:50

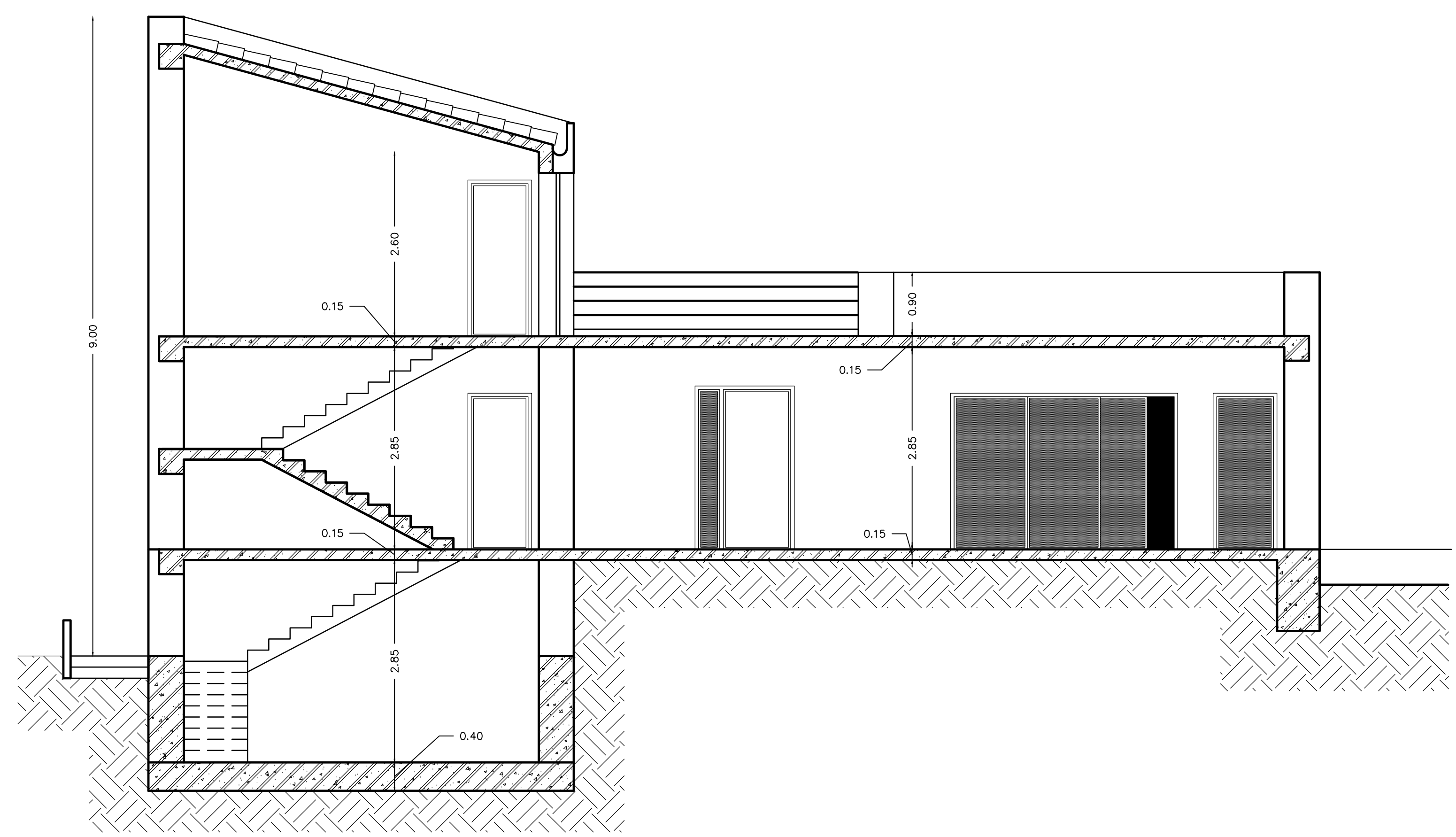
Βόρεια όψη
κλ. 1:50

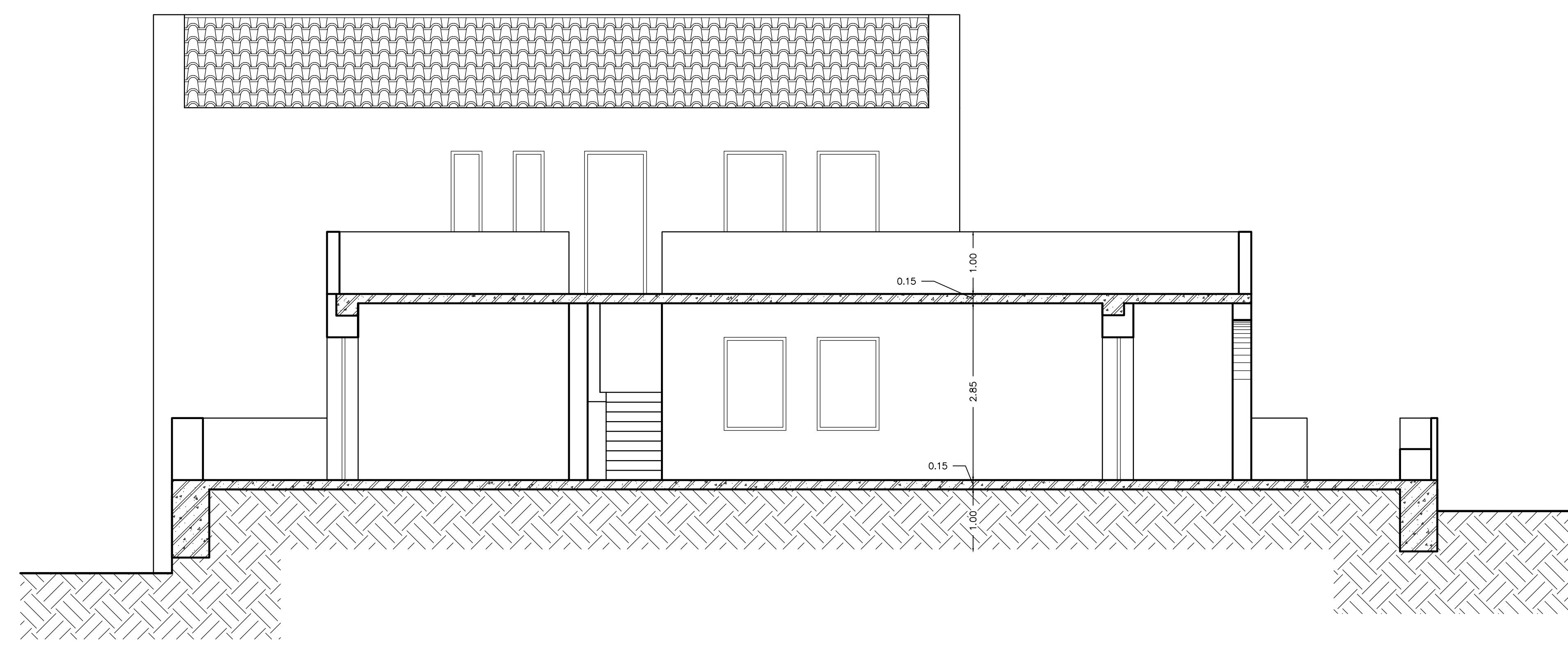
Ανατολική όψη
κλ. 1:50

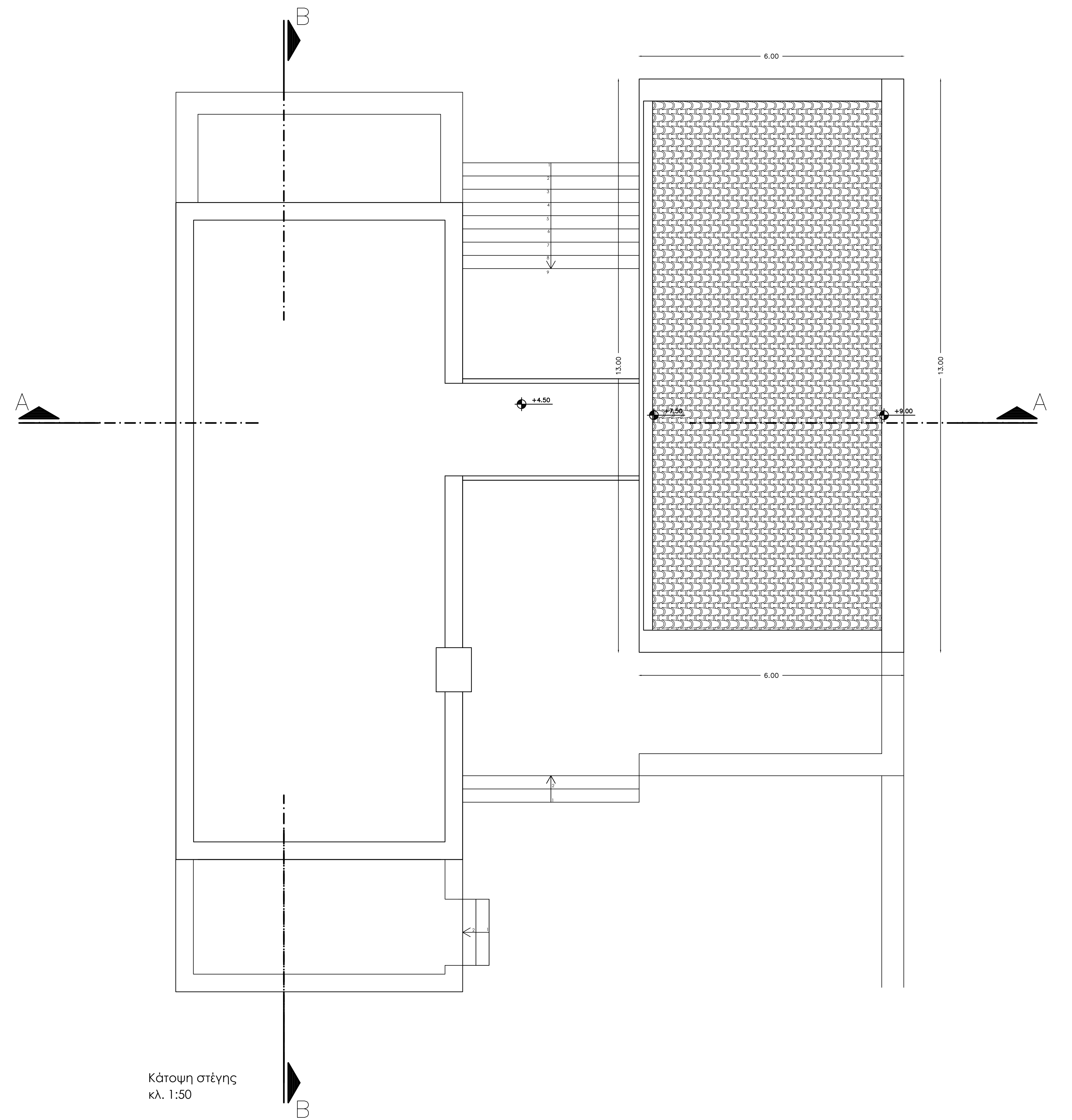
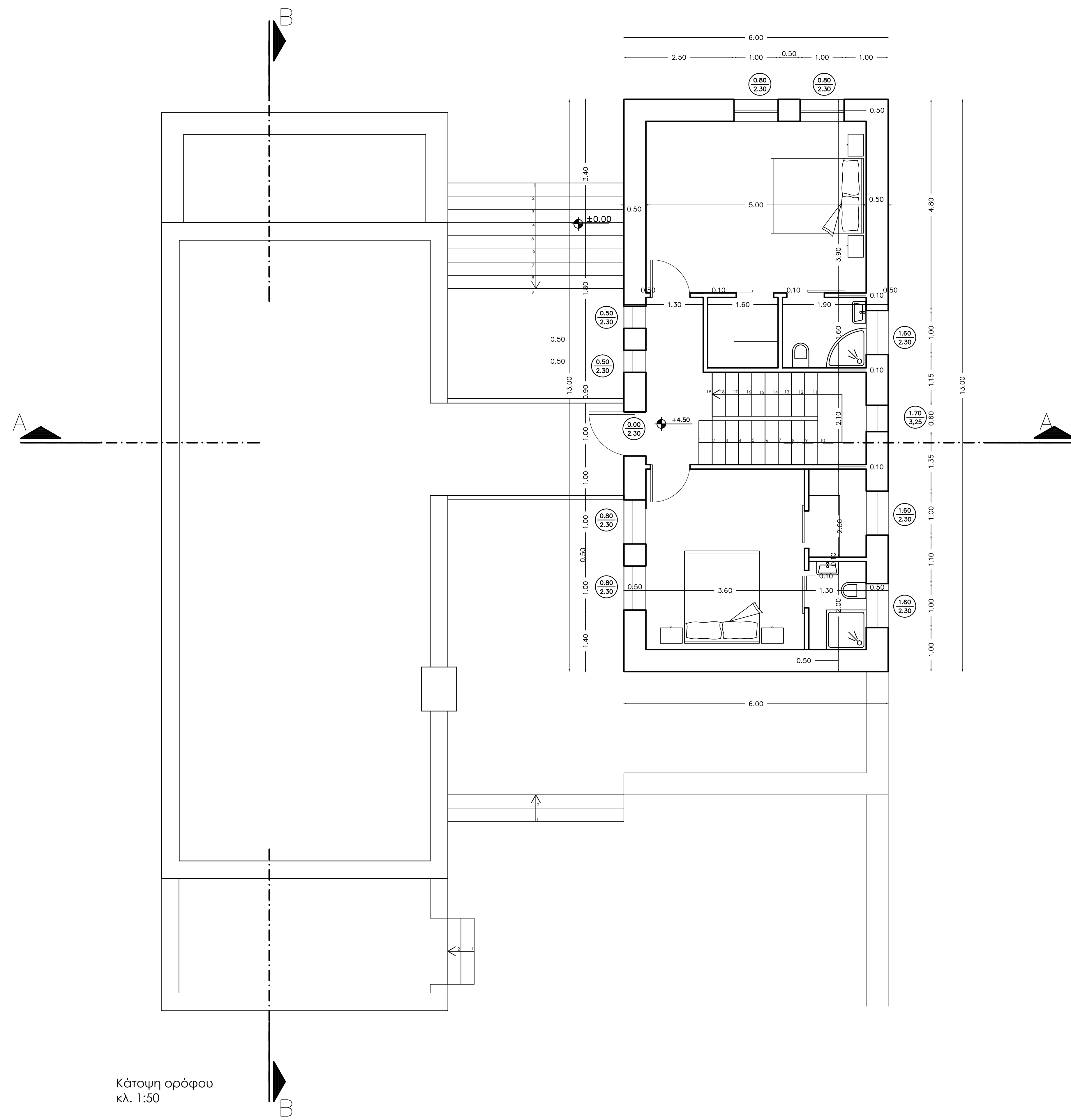
Νότια όψη
κλ. 1:50

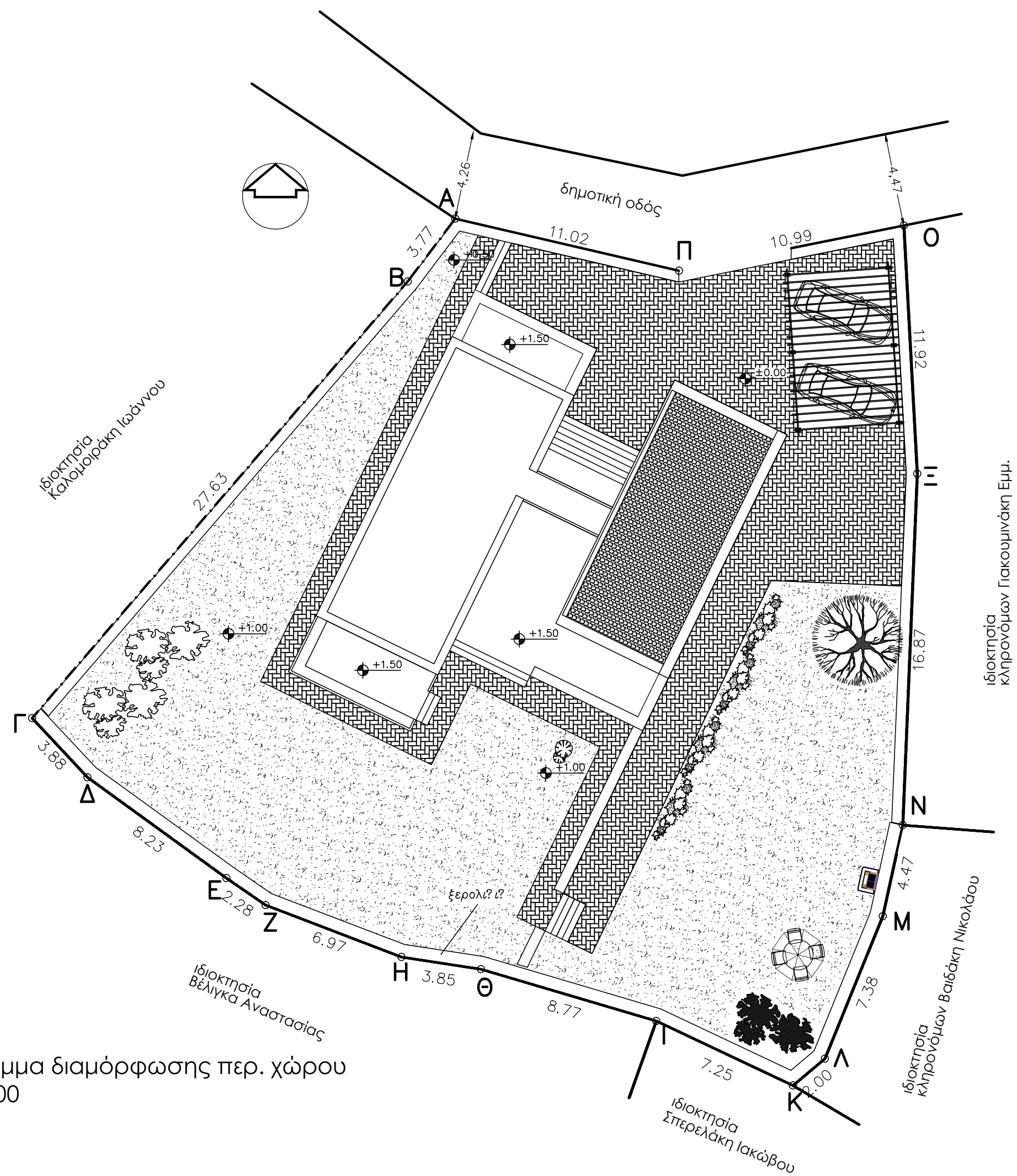
Τομή A-A
κλ. 1:50

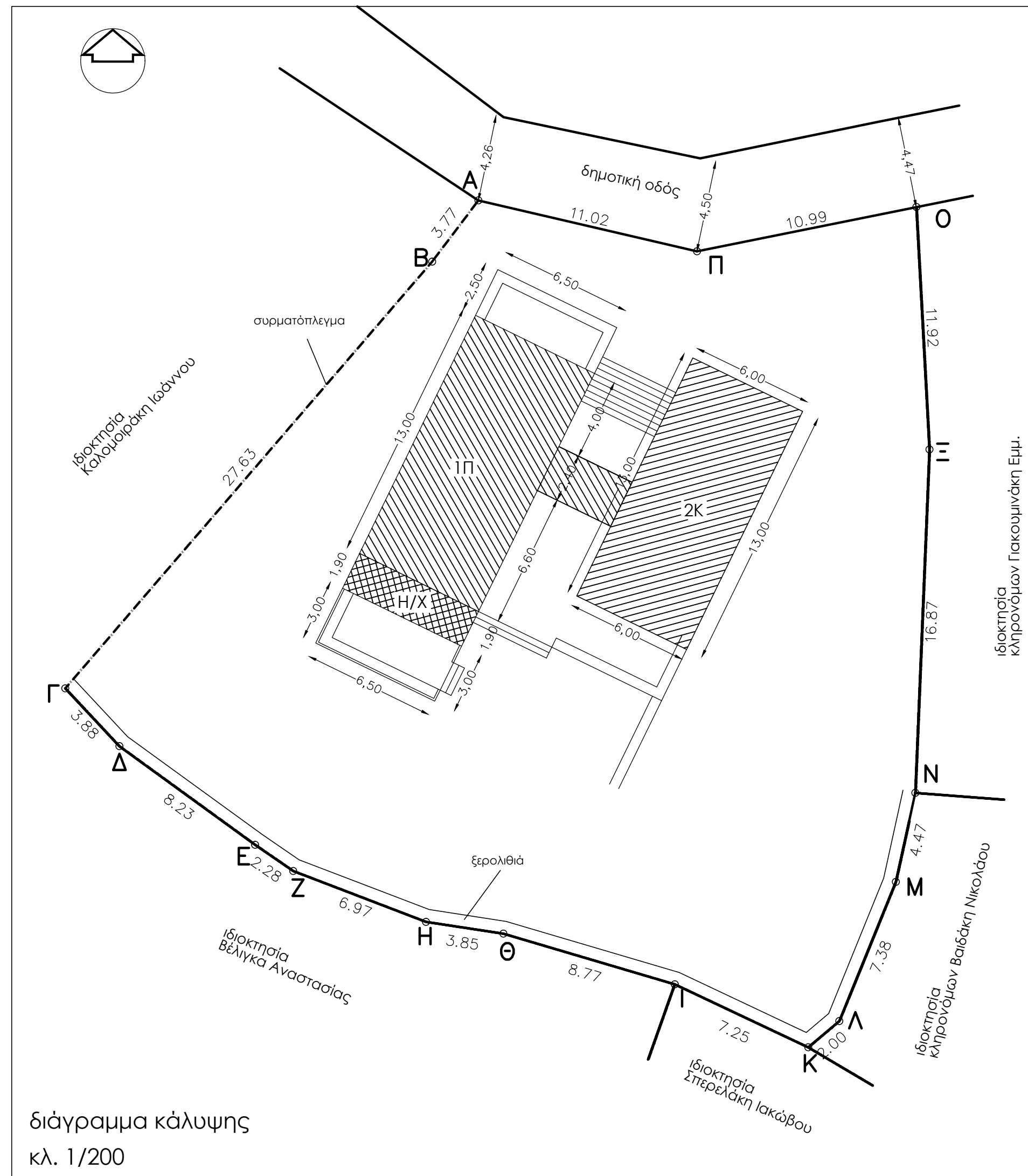

Τομή B-B
κλ. 1:50

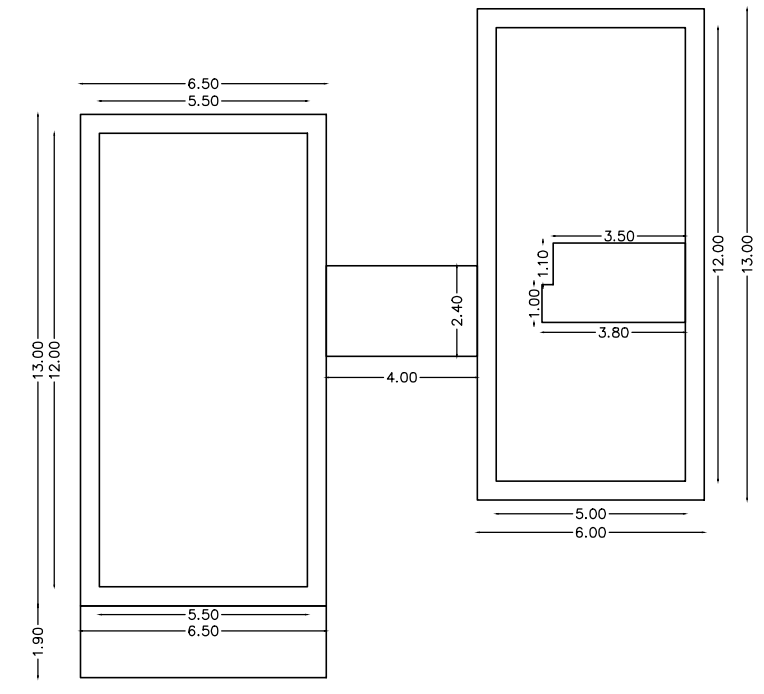

διάγραμμα διαμόρφωσης περ. χώρου
κλ. 1/200

διάγραμμα κάλυψης κλ. 1/200

Υπόγειο: 6.00*13.00=78.00 <u>Σύνολο: 78.00τ.μ.</u>	Όροφος (καώς την φέρουσα τοκαροσία): 12.00*5.00=60.00 <u>Σύνολο: 60.00τ.μ.</u>
Ισόγειο (με την φέρουσα τοκαροσία): 13.00*6.00=78.00 2.40*4.00=9.60 13.00*4.50=58.50 <u>Σύνολο: 172.10τ.μ.</u>	Κλιμακοστάσιο: 3.80*1.00=3.80 3.50*1.10=3.85 <u>Σύνολο: 7.65τ.μ.</u>
Ισόγειο (καώς την φέρουσα τοκαροσία): 12.00*5.00=60.00 12.00*5.50=66.00 <u>Σύνολο: 126.00τ.μ.</u>	Όγκος: υπόγειο: 78.00*1.50=117.00 σύνολο: 172.10*3.00=516.30 όροφος: 78.00*3.00=234.00 στέγη: 1.50*6.00*0.50*13.00=58.50 <u>Σύνολο: 925.80κ.μ.</u>
Η/Χ: 1.90*6.50=12.35 <u>Σύνολο: 12.35τ.μ.</u>	

ΕΜΒΑΔΟΜΕΤΡΗΣΗ

Η εμβαδομέτρηση έγινε από τις συντεταγμένες των κορυφών του γηπέδου, οι οποίες φαίνονται παρακάτω, με τον τύπο του Simpson:

$$\text{τύπος Simpson} \quad 2E = \sum_{i=1}^n Y_i (X_{i+1} - X_{i-1})$$

-συντ/νες κορυφών:

σημείο	συν/νη X	συν/νη Y
A	X=457210.96	Y=3907019.39
B	X=457208.68	Y=3907016.38
Γ	X=457190.67	Y=3906995.43
Δ	X=457193.32	Y=3906992.59
E	X=457199.99	Y=3906987.76
Z	X=457201.86	Y=3906986.47
H	X=457208.38	Y=3906983.97
Θ	X=457212.18	Y=3906983.39
I	X=457220.59	Y=3906980.91
K	X=457227.15	Y=3906977.81
Λ	X=457228.68	Y=3906979.10
M	X=457231.45	Y=3906985.94
N	X=457232.41	Y=3906990.30
Ξ	X=457233.11	Y=3907007.16
O	X=457232.46	Y=3907019.06
Π	X=457221.69	Y=3907016.89

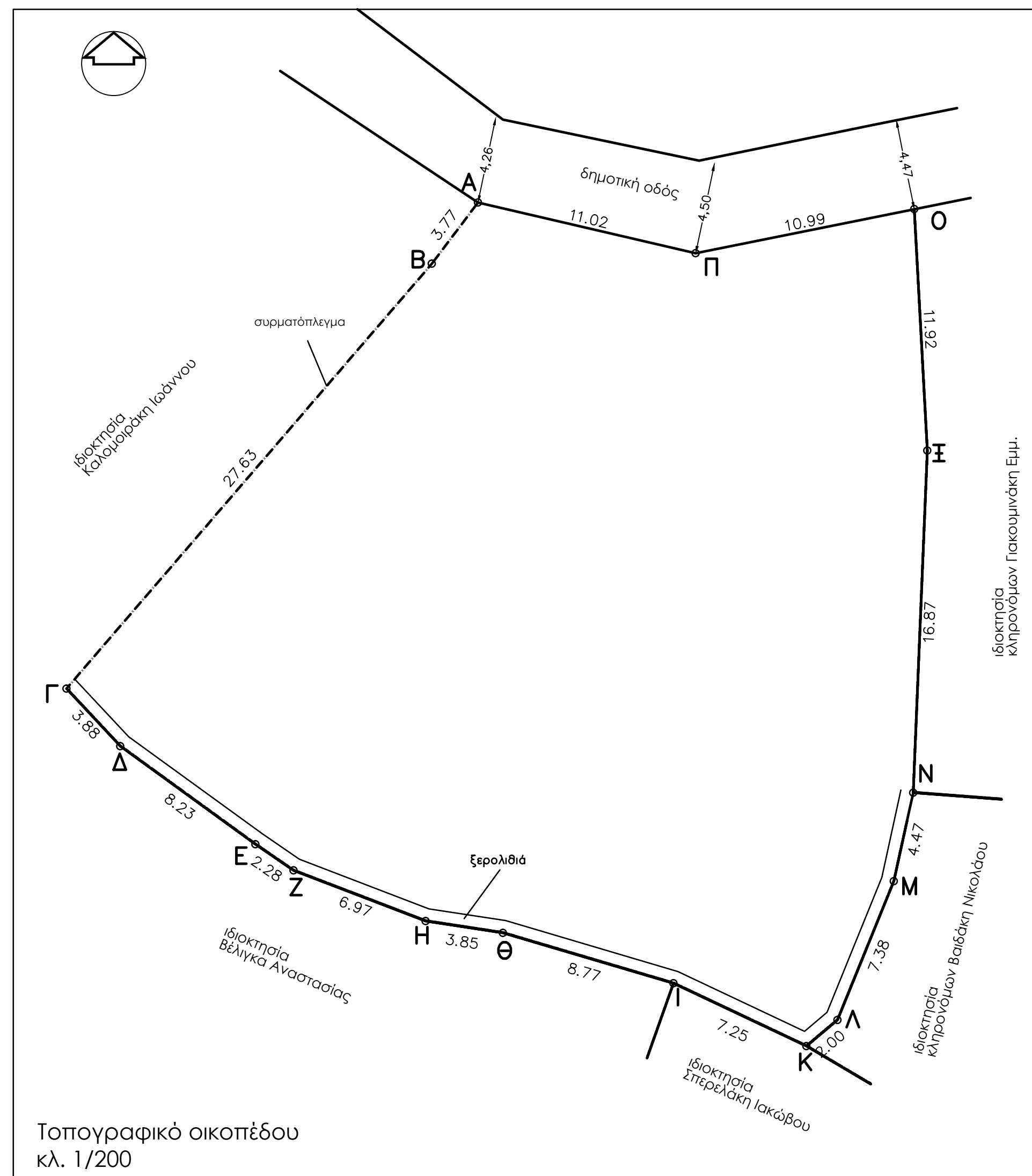
E = 1186.95τ.μ.

ΔΗΛΩΣΗ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ

- α. Το οικόπεδο υπο τα στοιχεία Α,Β,Γ,Δ.....Π,Α βρίσκεται εντός του οικισμού Χρυσοκαλλισσας, του δήμου Ινναχαρίου Ν. Χανίων.
- β. Έχει εμβαδόν 1186,95τ.μ.
- γ. Ισχύει το ΠΔ 24-4-85 ΦΕΚ 181Δ/3-5-85 όπως τροποποιήθηκε και ισχύει σήμερα
- δ. Είναι άρτιο και οικοδομήσιμο κατά παρέκλιση ως προφιστάμενο, με το αυτό εμβαδόν και σχήμα, της 3-5-85. Αποφ. Νομάρχου Χανίων 3133/23.8.88. Αρτιότητα: συνεκτικό 800τ.μ., διάσπαρτο 2000τ.μ.
- ε. Η απόστασή του από την θάλασσα είναι 350μ.

ΟΡΟΙ ΔΟΜΗΣΗΣ:

- ΚΑΛΥΨΗ : έως 70%
- ΕΠΙΤΡΕΠΟΜΕΝΗ ΔΟΜΗΣΗ :
- Τα πρώτα 100 Σ.Δ. 1.60
- Τα επόμενα 100 Σ.Δ. 0.80
- Τα επόμενα 100 Σ.Δ. 0.60
- Το υπόλοιπο εμβαδόν με Σ.Δ. 0.40 για κατοικία (και όχι άνω των 400τ.μ. συνολικά)
- Το υπόλοιπο εμβαδόν με Σ.Δ. 0.60 για αμιγή επαγγελματική ή τουριστική χρήση.
- Μέγιστη Δόμηση: 400τ.μ.για κατοικία, 832.17τ.μ. για τουριστική χρήση.
- ΗΜΙΥΠΑΙΘΡ. ΧΩΡΟΙ : 15%
- ΜΕΨΙΣΤΟ ΥΨΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ : 7.50μ.
- ΠΛΑΓΙΑ & ΟΠΙΣΘΙΑ ΟΡΙΑ = 0 ή >2.50 μ.
- Προτεινόμενα στοιχεία δόμησης:**
- Κάλυψη: **184.45τ.μ.<830.87τ.μ.**
- Δόμηση: **187.95τ.μ.<400τ.μ.**
- Η/Χ: **12.35τ.μ.<28.19τ.μ.**
- Όγκος: **925.80κ.μ.<2000κ.μ.(400*5)**

ΕΜΒΑΔΟΜΕΤΡΗΣΗ

Η εμβαδομέτρηση έγινε από τις συνεταγμένες των κορυφών του γηπέδου, οι οποίες φαίνονται παρακάτω, με τον τύπο του Simpson:

$$\text{τύπος Simpson } 2E = \sum_{i=1}^n Y_i (X_{i+1} - X_{i-1})$$

-συντ/νες κορυφών:

σημείο	συν/νη X	συν/νη Ψ
A	X=457210.96	Y=3907019.39
B	X=457208.68	Y=3907016.38
Γ	X=457190.67	Y=3906995.43
Δ	X=457193.32	Y=3906992.59
Ε	X=457199.99	Y=3906987.76
Ζ	X=457201.86	Y=3906986.47
Η	X=457208.38	Y=3906983.97
Θ	X=457212.18	Y=3906983.39
Ι	X=457220.59	Y=3906980.91
Κ	X=457227.15	Y=3906977.81
Λ	X=457228.68	Y=3906979.10
Μ	X=457231.45	Y=3906985.94
Ν	X=457232.41	Y=3906990.30
Ξ	X=457233.11	Y=3907007.16
Ο	X=457232.46	Y=3907019.06
Π	X=457221.69	Y=3907016.89

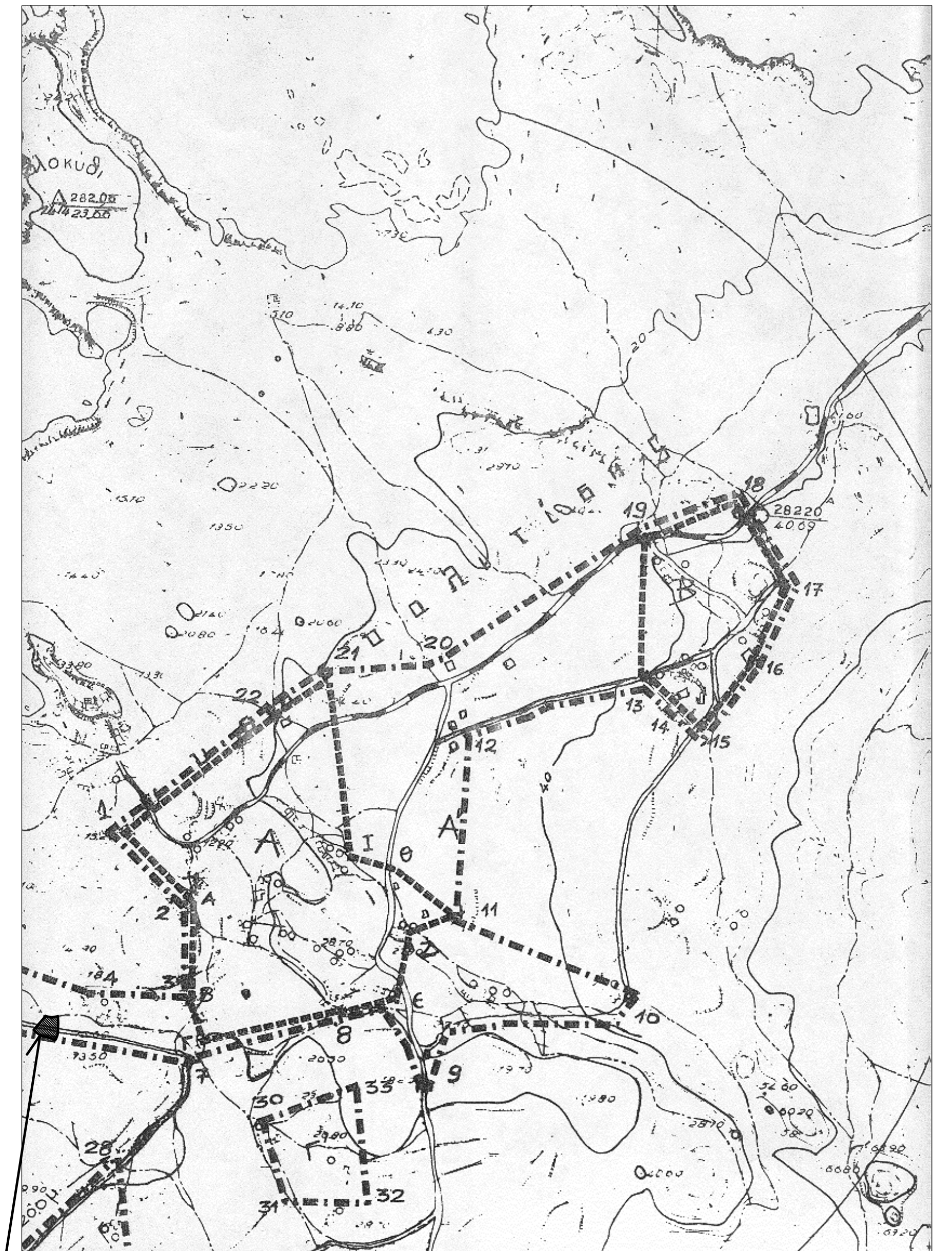
E = 1186,95τ.μ.

ΔΗΛΩΣΗ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ

- Το οικοπέδο υπο τα στοιχεία Α,Β,Γ,Δ,.....Π,Α βρίσκεται εντός του οικισμού Χρυσασκαλίτσας, του δήμου Ινναχωρίου Ν. Χανίων.
- Έχει εμβαδόν 1186,95τ.μ.
- Ισχύει το ΠΔ 24-4-85 ΦΕΚ 181Δ/3-5-85 όπως τροποποιήθηκε και ισχύει σήμερα
- Είναι άρτιο και οικοδομήσιμο κατά παρέκλιση ως προυφιστάμενο, με το αυτό εμβαδόν και σχήμα, της 3-5-85. Αποφ. Νομάρχου Χανίων 3133/23.8.88
- Αρμόδια: συνεχτικό 800τμ.,διάσπαρτο 2000τ.μ.
- Η απόστασή του από την θάλασσα είναι 350μ.

ΟΡΟΙ ΔΟΜΗΣΗΣ:

- ΚΑΛΥΨΗ : έως 70%
- ΕΠΙΤΡΕΠΟΜΕΝΗ ΔΟΜΗΣΗ :
- Τα πρώτα 100 Σ.Δ. 1,60
 - Τα επόμενα 100 Σ.Δ. 0,80
 - Τα επόμενα 100 Σ.Δ. 0,60
- Το υπόλοιπο εμβαδόν με Σ.Δ. 0,40 για κατοικία (και όχι άνω των 400τ.μ. συνολικά)
- Το υπόλοιπο εμβαδόν με Σ.Δ. 0,60 για αμιγή επαγγελματική ή τουριστική χρήση.
- Μέγιστη Δόμηση: 400τμ.για κατοικία, 832.17τμ. για τουριστική χρήση.
- ΗΜΙΥΠΑΙΘΡ. ΧΩΡΟΙ : 15%
- ΜΕΨΙΣΤΟ ΥΨΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ : 7,50μ.
- ΠΛΑΓΙΑ & ΟΠΙΣΘΙΑ ΟΡΙΑ = 0 ή >2,50 μ.

θέση ιδιοκτησίας

κλίμ. 1/5000